

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ*

Ἡ Κασσάνδρεια (Βάλτα, Κασσανδρεία) βρίσκεται στὸ μέσο σχεδὸν τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας¹ καὶ ἀπὸ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1870 ἔπαυσε νὰ ἀποτελεῖ ἔδρα τοῦ Μητροπολίτη, γιατί ἀπὸ τότε ἡ ἔδρα τῆς Μητρόπολης μεταφέρθηκε στὸν Πολύγυρο.

Ὡς Ἐπισκοπὴ ὑπαγόταν στὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀναφέρεται στὴν «ἐκθεσιν» τοῦ Λέοντος Στ' τοῦ Σοφοῦ τὸ 901 ἢ 902²:

† Τῇ Θεσσαλονίῃ Θεσσαλίας
α ὁ Κίτρονος
β ὁ Βεροίης

* Μὲ τὸν ἐπισκοπικὸ κατὰλογο Κασσανδρείας ἀσχολήθηκαν μέχρι σήμερα οἱ M i c h a e l i s L e Q u i e n, Oriens christianus, in quatuor patriarchatus digestus, tomus secundus, Parisiis 1740, στ. 77-78· Ἄ ν θ ι μ ο ς Ἄ λ ε ξ ο ῦ δ η ς, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 29.1.1892, ἀριθ. 6753, σ. 3· R. J a n i n, Cassandria (Κασσάνδρεια), «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 11 (1949) 1305-1306· Π α ν α γ ι ῶ τ η ς Γ. Σ τ ᾶ μ ο ς, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρόην Μελενίκου Εἰρηναῖος (1864-1945). (Βιογραφία), Θεσσαλονίκη 1949, σ. 191-193· Ἀρχιμ. Θ ε ὀ κ λ η τ ο ς Φ ι λ ι π π α ῖ ο ς, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι (1733-1960), «Θεολογία» 31 (1960) 533-534· Π α ν α γ ι ῶ τ η ς Γ. Σ τ ᾶ μ ο ς, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, Ἀθῆναι 1961, σ. 179-180· Τ (ᾶ σ ο ς) Ἀ θ. Γ ρ (ι τ σ ὀ π ο υ λ ο ς), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 7(1965) 391-392· Π α ν α γ ι ῶ τ η ς Γ. Σ τ ᾶ μ ο ς, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδοσις δευτέρα ἐπισημμένη. Ὁ πρόλογος τοῦ αἰοδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970, σ. 246-247· Β α σ ῖ λ ε ι ο ς Γ. Ἀ τ ἔ σ η ς Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τ. ΝΣΤ' καὶ ΝΖ' (1974 καὶ 1975), ἐν Ἀθῆναις 1975, σ. 110-112 καὶ 316· Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι σήμερον, Καλαμάτα 1978, σ. 54-55 καὶ Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι σήμερον, «Θεολογία» 3(1982) 999-1000.

1. Πρβλ. Π α ν α γ ι ῶ τ ο υ Γ. Σ τ ᾶ μ ο υ, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, Ἀθῆναι 1961, σ. 23-26.

2. Πρβλ. Ἀ π ο σ τ ὀ λ ο υ Ἀ θ. Γ λ α β ῖ ν α, Ἡ Ἐπισκοπὴ Λητῆς καὶ Ρεντίνης, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 24 (1979) 329.

γ ὁ Λουγονβιτίας
 δ ὁ τῶν Σεοβίων
 ε ὁ Κασσανδρείας¹.

Μέχρι τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰώνα ἀναφέρεται στὰ «τακτικά» ὡς ἐπισκοπὴ τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης², ὕστερα ὅμως παύει ἡ μνεῖα αὐτῆ, γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607 ἀνυψώθηκε σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ.

1. Ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας ποῦ μᾶς εἶναι γνωστός, ὁ Ἑρμολόγης, ἔζησε πολὺ νωρὶς ἀφοῦ ἔλαβε μέρος στὴ ληστρικὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου (449) καὶ στὴν τέταρτη οἰκουμενικὴ σύνοδο: Ἐρμολόγης Κα(σ)-σανδρείας Μακεδονίας πρώτης καὶ Ἐρμολόγης ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Μακεδονίας πρώτης³.

2. Ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κασσανδρείας γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα εἶναι κενός, ἀφοῦ ὡς Κασσανδρείας Ἐπίσκοπος θεωρεῖται ὁ Ἰγνάτιος Κῆς (ἀντὶ Κασσανδρείας;) ποῦ ἔλαβε μέρος στὴ φωτιανὴ σύνοδο τοῦ 879-880⁴.

3. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν Ἰγνάτιο ἔχουμε κενὸ μέχρι τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 11ου αἰώνα, ὅποτε εἶναι γνωστός ἀπὸ τὴ σφραγίδα τοῦ Ὁλεόντιος⁵.

4. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 12ου αἰώνα μᾶς εἶναι γνωστός ὁ Ἀδάμ ποῦ ἀναφέρεται σὲ πατριαρχικὴ πράξη τοῦ Πατριάρχου Γεωργίου Β΄ Ξιφιλίνου (1191-1198). Σύμφωνα μὲ τὴν πράξη αὐτὴ ἡ Μονὴ τοῦ Εὐεργέτου Χριστοῦ τῆς Κωνσταντινούπολης κατεῖχε σπουδαῖες κτήσεις στὴν Κασσάνδρα καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐπαρχίας Ἀδάμ διαμαρτυρήθηκε στοὺς ἀπεσταλμένους

1. Heinrich Gelzer, Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byzantinische Kirchen- und Verwaltungsgeschichte, München 1900, σ. 554.

2. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἡ Ἐπισκοπὴ Λητῆς καὶ Ρεντίνης, ὁ.π., σ. 330, 331, 332, 333, 337, 338, 343, 344.

3. Joannes Dominicus Mansi, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, vol. 6, Graz 1960, στ. 609B, 847B· πρβλ. καὶ 930B. Πρβλ. ἀκόμη Michaelis Le Quien, Oriens christianus, in quatuor patriarchatus digestus, tomus secundus, Parisiis 1740, στ. 77· Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά. Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας συνταχθεῖσα κατὰ τὰς ἀρχαίας πηγὰς καὶ τὰ νεότερα βοηθήματα. Μέρος δεύτερον τοπογραφία. Τμῆμα πρῶτον οὐ προτέτακται ἐν εἴδει προλόγου καὶ εἰσαγωγῆς πραγματεία ἱστορικὴ τε καὶ φιλολογικὴ, Ἀθήνησι 1874, σ. 402.

4. Joannes Dominicus Mansi, Sacrorum Conciliorum, ὁ.π., vol. 17A-18A, στ. 373E. Πρβλ. R. Janin, Cassandria (Κασσάνδρεια), «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 11(1949) 1306, ποῦ δὲ δέχεται μὲ βεβαιότητα ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἦταν Κασσανδρείας Ἐπίσκοπος.

5. V. Laurent, Le corpus des sceaux de l'empire byzantin. Tome V: L'Eglise. Première partie I. L'Eglise de Constantinople A. La Hiérarchie, Paris 1963, σ. 343-344.

τῆς Μονῆς ποῦ ἔρχονταν νά εἰσπράξουν τὰ ἀγαθά¹. Τὸ κείμενο τῆς πατριαρχικῆς αὐτῆς πράξης, ὅπως τὴν ἐξέδωκε ἀπὸ κώδικα τῆς Μονῆς Εἰκοσιφοίνισσας τοῦ Παγγαίου ὁ Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, ἔχει ὡς ἐξῆς:

Γεώργιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κτλ.

... Ἀλλὰ καὶ Μωσῆς ὁ δημαγωγὸς ἐφιστᾷ μὲν τῷ λαῷ καὶ χιλιάρχους καὶ ἑξατοντάρχους τοὺς κρίνοντας, πλὴν εἴ τι ρῆμα ὑπέρογκον καὶ Μωσαϊκῆς δεόμενον ἐπικρίσεως πάλιν πρὸς αὐτὸν ἀνεφέρετο καὶ κεῖθεν τὸ τέλος καὶ τὴν σύμβασιν ἀπελάμβανεν. Οὕτω καὶ ὁ τῆς καθ' ἡμῶν ἱεραρχίας Θεσμός καὶ τοὺς ἐπισκοποῦντας μὲν ταῖς ἐκασταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀγνωστάταις ἐκκλησίαις ἐφίστησι καὶ δίδωσι τοὺς κηδεμόνας τῷ ἐκ Χριστοῦ παρονομαζομένῳ πληρώματι, καὶ ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις πιστεύεται τοὺς πιστεύοντας· δίκαιον δ' ἂν εἴη πάντως, εἴ τί ποιν ταῖς ἐκκλησίαις σκανδαλοποιὸν ἐγγίνεται καὶ ἀμφίμαχον καὶ τὴν τοῦ ἐπισκόπου ὑπερβαῖνον ἐπίκρισιν, τῇ καθ' ἡμῶν οἰκουμένην συνόδῳ τοῦτο ἀναγίγνηται, ὡς ἂν ἐντεῦθεν γένοιτό τις συνασπισμὸς καὶ οὕτως ἅπαν σκάνδαλον ἀπελάνοιτο· ἐπεὶ καὶ ἄλλως ποιμένοι ἂν προσέβη ποιμῆν, εἴ τινα θῆρα τῇ ποιμνῇ καθορώη ἐπωρούμενον ὅς, κἂν μὴ διὰ τῆς αὐτοῦ ῥάβδου δύναιτο τῆς ποιμνῆς ἐκσοβεῖν τὸ ἐπίβουλον, τὴν βακτηρίαν προσλήφοιτο τοῦ συμποίμενος καὶ κατενέγκοι βαρυτέραν πληγὴν τῷ συλλαγογεῖν σπεύδοντι τὸ ποιμίον.

“Ὅστε τίνες ἂν εἴημεν, εἰ μὴδὲ τοὺς ποιμένας ζηλοῖημεν, μὴδὲ προσβοηθῆημεν τοῖς συμποίμοις, τῆς ἐξ ἡμῶν συνασσεως χορῆζουσιν, ὁποίας καὶ Ἀδάμ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Κασσανδρείας καὶ Βονῶν κατενοήσαμεν δέεσθαι; Ἐπεὶ γὰρ ὁ τῆς καθ' αὐτὸν ἀγνωστάτης ἐπισκοπῆς Κασσανδρείας περιχωρὸς τῇ κατὰ τὴν μεγαλόπολιν σεβασμῖα τοῦ Ἐδεογέτου Χριστοῦ κατὰ δεσποτεῖαν διαφέρει μονῆ καὶ οἱ τὴν τῶν ἐπὶ οἰκῶν εἰσπραξιν ἐνεργήσοντες ἐκεῖσε κατὰ καιροὺς ἀποστέλλονται, οὐκ ὀλίγα δοῶσιν, ὡς περιηγήθημεν, ἐπὶ τῇ ἐνορίᾳ τῆς τοιαύτης ἐπισκοπῆς...².”

1. V. G r u m e l, Les registes des actes du Patriarcat de Constantinople. Vol. I. Les actes des Patriarches. Fasc. III. Les registes de 1043 à 1206, Socii Assumptionistae Chalcedonenses 1947, σ. 187-188· Ν. 1188· R. J a n i n, La géographie ecclésiastique de l'empire byzantin, Première partie. Le siège de Constantinople et le Patriarcat Oecuménique. Tome III. Les églises et les monastères, Paris 1969², σ. 508. Πρβλ. R. J a n i n, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Π a ν a γ ι ὶ τ ο υ Γ. Σ τ ᾶ μ ο υ, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδόσις δευτέρα ἐπισημμένη. Ὁ πρόλογος τοῦ αἰοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι 1970, σ. 246.

2. Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας ἢ συλλογὴ ἀνεκδότων καὶ σπανίων ἐλληνικῶν συγγραφῶν περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐφῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς τῶν Παλαιστινῶν, τόμος τέταρτος, Πετροῦπολις 1897 (Bruxelles 1963), σ. 113-114. Γιὰ τὴν Βρύξιν (αἰ Βρύαι) ἰδὲς J a c q u e s L e f o r t, De Bolbos à la plaine du Diable. Recherche topographique en Chalcidique byzantine, «Tra-vaux et Mémoires» 7(1979) 483-484.

5. Στις ἀρχές τοῦ 13ου αἰώνα ἐγίνε στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης ἡ χειροθεσία τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Σερβίας σὲ Ἀρχιμανδρίτη ἀπὸ τὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Κωνσταντῖνο Μεσοποταμίτη. Στὴν τελετὴ αὐτὴ παρέστησαν ἐπίσης οἱ Ἐπίσκοποι Ἀρδαμερίου Δημήτριος, Ἰερισσοῦ Νικόλαος καὶ Κασσανδρείας Μιχαήλ¹.

6. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1259 ὁ αὐτοκράτορας Μιχαήλ Ζ' Παλαιολόγος μὲ χρυσόβουλλο ἐδῶρισε στὴ Μονὴ τῆς Λαύρας τὸ χωριὸ Τοξόμπος, ἐπικύρωσε τὰ κτήματα τῆς Μονῆς μὲ τὰ προνόμιά τους καὶ ἐβεβαίωσε ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἐξετάζει καὶ θὰ κρίνει κάθε ὑπόθεση τῆς Μονῆς. Σύγχρονο μὲ τὸ χρυσόβουλλο αὐτὸ ἀντίγραφο ὑπέγραψε ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Κασσανδρείας καὶ Βογῶν Βασίλειος².

7. Στις 12 Ἀπριλίου 1284 ὁ Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας κῆρ Γεώργιος ἦταν παρὼν στὴ σύνταξη τῆς διαθήκης τοῦ πρώην Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Θεοδώρου Κεραμέα³.

8. Μέχρι τὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰώνα καὶ πάλι ὁ ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κασσανδρείας μένει κενός. Ὁ Κασσανδρείας Ἰάκωβος μᾶς εἶναι γνωστός ἀπὸ τὸ συναξάριο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ὁσίου Διονυσίου ποῦ συνέθεσε ὁ Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς († 6 Αὐγούστου 1682) καὶ ἀπὸ τὸν ἀνώνυμο συγγραφέα τοῦ βίου τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ποῦ περιέχεται στὸν κώδικα 180 τῆς Μονῆς Δοχειαρίου⁴. Σύμφωνα μὲ τὶς δύο αὐτὲς πηγές ὅταν ὁ νεαρὸς Διονύσιος (Δανιὴλ λεγόταν τότε) ἔφτασε στὶς Καρυές, προερχόμενος ἀπὸ τὰ Μετέωρα, καὶ θέλησε νὰ προστεθεῖ στὴ συνοδεία τοῦ πνευματικοῦ Γαβριήλ, ποῦ ἀσκήτευε στὴ Σκήτη τοῦ Πρωτάτου, δὲν ἐγίνε δεκτὸς γιατί δὲν εἶχε γένεια. Ὁ Γαβριήλ συμβούλευσε τότε τὸν Διονύσιο νὰ παραμείνει ἔξω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ νὰ ἐπανεέλθει μόλις ἀποκτήσει γένεια. Ὁ Διονύσιος ὑπάκουσε στὴ συμβουλὴ τοῦ Γαβριήλ καὶ πῆγε κοντὰ στὸν

1. Paul Lemerle, Antré Guillou, Nicolas Svoronos, avec la collaboration de Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra. Première partie. Texte, Paris 1970, σ. 231· Μ. Ζιβογινοβίτς, Ἐπισκέψεις καὶ παραμονές τοῦ Ἁγίου Σάββα στὴ Θεσσαλονίκη, «Actes du XVe Congrès International d'Etudes Byzantines Athènes-Septembre 1976 IV Histoire. Communications», Athènes 1980, σ. 443· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, «Μακεδονικά» 20(1980) 11. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Μία ἐξαφανισθεῖσα σημαντικὴ μονὴ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ μονὴ Φιλοκάλου, «Μακεδονικά» 21(1981) 339.

2. Paul Lemerle, André Guillou, Nicolas Svoronos, Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra II. De 1204 à 1328. Texte, Paris 1977, σ. 5· πρβλ. καὶ σ. 8.

3. Paul Lemerle, André Guillou, Nicolas Svoronos, Denise Papachryssanthou, Actes de Lavra II, ὁ.π., σ. 30· πρβλ. καὶ σ. 28, 29.

4. Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμος πρῶτος, Amsterdam 1966, σ. 256.

Ἐπίσκοπο Κασσανδρείας Ἰάκωβο, στὸν Ἅγιο Μάμα, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ κώδικα 180 (φ. 424α). Ἀπὸ τὴ διήγηση αὐτὴ φαίνεται ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἦταν Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας ὁπωσδήποτε γύρω στὰ 1510¹.

9. Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1560 ὁ Κασσανδρείας Κάλλιστος ὑπογράφει γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ σχετικὸ μὲ τοὺς βαθμοὺς συγγενείας².

10. Ὁ Κοσμᾶς ὑπογράφει μὲ ἄλλους πολλοὺς τὴν καθαίρεση τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεπῆ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1563³. Ἐπίσης σὲ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνη (4 Σεπτεμβρίου 1568) «περὶ διαφορᾶς τῶν Σιμωνοπετριτῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει» ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἔτος 7075 (1566/67) ὁ Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Δαυὶδ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Κασσανδρείας Κοσμᾶς καὶ Λητῆς καὶ Ρεντίνης Δαμασκηνός, ὕστερα ἀπὸ πρόσταξη πατριαρχικῆ πῆγαν ἐπιτόπου καὶ ἔδωσαν τὸ δίκαιο, στὴν ὀριακὴ διαφορὰ, στοὺς Σιμωνοπετρίτες⁴.

1. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ὁ Ἅγιος Διονύσιος ὁ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 12, 13, 79. Πρβλ. Μανουήλ Ι. Γεδεών, Ὁ Ἄθως, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 5 (1884-1885) 78 ὑποσ. 55. Σφάλλουν, ὅπως φαίνεται, οἱ Ἀνθίμος Ἀλεξούδης, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 29.1.1892, ἀριθ. 6753, σ. 3, Τ(άσος) Ἀθ. Γριτσόπουλου, Κασσανδρείας, Μητρόπολης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια» 7(1965) 392, καὶ Ὁ Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ποὺ τοποθετοῦν τὸν Ἰάκωβο στὰ ἔτη 1554-1560. Ἰδὲς καὶ Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου» τ. ΝΣΤ' καὶ ΝΖ' (1974 καὶ 1975), ἐν Ἀθήναις 1975, σ. 110 καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι σήμερον, Καλαμάτα 1978, σ. 54-55.

2. Emile Legrand, Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des grecs au XVe et XVIe siècles, tome second, Paris 1885 (Bruxelles 1963), σ. 2· Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Κανονικὰ διατάξεις, Ἐπιστολαί, λύσεις, θεσπίσματα τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, τόμος δεῦτερος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1889, σ. 70· Τάσου Ἀθ. Γριτσόπουλου, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, «Θεολογία» 24 (1954) 225. Ὁ R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306, ἀναφέρει τὸν Κάλλιστο στὶς 7 Σεπτεμβρίου 1560, χωρὶς ὅμως νὰ μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ διακριβώσομε τὴν ἀκρίβεια τῆς χρονολογίας αὐτῆς.

3. Martinus Crusius, Turcograeciae libri octo, Basileae 1584, σ. 174 (173). Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, «Ὁρθοδοξία» 9 (1934) 79 ὑποσ. 73. Πρβλ. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, ὁ.π., στ. 78. Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, ὁ.π., σ. 402· Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3, ποὺ τοποθετοῦν τὸ γεγονός τῆς καθαίρεσης καὶ τὸν Κοσμᾶ τὸ 1560.

4. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Δύο κώδικες τῆς βιβλιοθήκης Νικο-

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1569 ὁ *Κασσανδρείας Καλλίνικος* (;) ὑπογράφει ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ μὲ τὸ ὄποιο βεβαιώνεται ὅτι ὁ Βεροίας Θεοφάνης Μαλάκης δώρισε τὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης στὴ Μονὴ Βλατάδων. Ὁ Παπαγεωργίου διάβασε στὸ ἔγγραφο Καλλίνικος μὲ ἐρωτηματικό¹, ἐνῶ ὁ Μυστακίδης Κωνσταντῖνος². Μήπως ὅμως καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἀναγνώσεις εἶναι λαθεμένες καὶ θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν *Κοσμῆ Κασσανδρείας καὶ Δρουγοβητείας*, ὁ ὁποῖος μαζί μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Ἀκάκιο ὑπογράφει στὶς 10 Φεβρουαρίου 1580 ἀναφορὰ πρὸς τὸν Πατριάρχη Ἱερμία Β' γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξαρχικῆς ἀποστολῆς τους στὸ Ἅγιον Ὁρος ποῦ εἶχε ὡς σκοπὸ νὰ ἐξετάσουν διαφορὰ ἀνάμεσα στὶς Μονὲς Λαύρας καὶ Φιλοθέου γιὰ ἓνα κομμάτι γῆς ποῦ βρισκόταν πέρα ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμο καὶ τὸ διεκδικοῦσαν οἱ Λαυριῶτες ἐνῶ ἀνήκε στοὺς Φιλοθεῖτες³.

11. Γιὰ τὸν Εὐθύμιο δὲν ἔχομε ἄλλη μαρτυρία ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη ποῦ ἀναφέρεται στὴν καθάρεισή του (1604) ποῦ ἔγινε δεκτὴ καὶ ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Ραφαήλ⁴.

λάου Καρατζᾶ, «Ἐπετηρὶς Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ» 8 (1904) 30-31· πρβλ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1500-1912, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 519.

1. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκη μονὴ τῶν Βλαταίων καὶ τὰ μετόχια αὐτῆς, «Byzantinische Zeitschrift» 8 (1899) 412. Πρβλ. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολιταὶ τινες Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 19 (1974) 312, ποῦ ἀκολουθεῖ τὸν Παπαγεωργίου.

2. Βασίλ. Α. Μυστακίδου, Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα. Ἡ Μονὴ τῶν Βλαταίων καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔγγραφα. Μητροπολιταὶ Θεσσαλονίκης, Ἐπισκοπαὶ κτλ., «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος σύγγραμμα περιοδικόν, Πρακτικὰ καὶ ἐκθέσεις τῶν ΛΕ', ΛΣΤ', ΛΖ', Συλλογικῶν ἐτῶν 1895-1899» 27 (1895-1899, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1900) 376β. Τὸν Μυστακίδη ἀκολουθοῦν οἱ R. Janin, *Cassandria*, ὁ.π., στ. 1306, Ἀλέξανδρος Λέτσας, Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 464, Τάσος Ἀθ. Γρηγορίου, Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392, Παναγιώτης Γ. Στάμος, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246 καὶ Γεώργιος Α. Στοιγλόλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκη πατριαρχικὴ μονὴ τῶν Βλατάδων, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 187. Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης δέχτηκε στὴν ἀρχὴ τὸν Καλλίνικο, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 110, καὶ ἀργότερα πρόσθεσε καὶ τὸν Κωνσταντῖνο, Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 54.

3. W. Regel, E. Kurtz et B. Koračev, *Actes de Philothée*, St. Petersburg 1913 (Amsterdam 1975), σ. 34, 36· πρβλ. καὶ σ. 37.

4. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Βραχέα τινὰ περὶ Μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 20 (1975) 248. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τόμος Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872 (Ἀθήναι 1972), σ. 559· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3· Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς μητροπολιτῶν Θεσσαλονί-

12. Τὸ ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως τοῦ Εὐθυμίου δὲν σώζεται ἀλλὰ γι' αὐτὴν πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὴν πράξη ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Δαμασκηνοῦ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607¹. Πατριάρχης ἦταν τότε γιὰ δευτέρη φορά ὁ Νεόφυτος Β' (1607-1612) καὶ ὁ ἴδιος τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1607 ἀνύψωσε τὴν Ἐπισκοπὴν Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἔτσι ὁ Δαμασκηνὸς εἶναι ὁ πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπός της. Τὸ ἔγγραφο τῆς ἐκλογῆς τοῦ Δαμασκηνοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐπειδὴ Εὐθύμιος ὁ χρηματίσας πρὸ καιροῦ ἐπίσκοπος Κασσανδρείας καθαιρέσει νομίμῳ καθυπεβλήθη παράτε του ἰδίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κὺρ Κοσμᾶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων, καὶ προσέτι, τῶν προσκληθέντων πλησιοχώρων ἀρχιερέων τῶν ἀναπληρωσάντων τὴν τελείαν σύνοδον, διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ λαληθέντα καὶ ἀποδειχθέντα πολλὰ καὶ ποικίλα ἐγκλήματα καὶ ἀτοπήματα κατὰ τόπον, ἦν δὴ καὶ καθαιρέσιν καὶ ὁ πατριαρχεύσας κὺρ Ῥαφαὴλ καὶ ἀποδεξάμενος, ἐκύρωσε καὶ ἐβεβαίωσε· καὶ μείνας ὁ τόπος ἀπροστάτευτος, τιμηθεὶς ἤδη σὺν Θεῷ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, γνώμη τῆς παρτυχοῦσης ὑπερτελοῦς ἱεραῶς συνόδου τῶν καθευρεθέντων ἀρχιερέων, τούτου χάριν προστάξει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν ἀθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, σνήλθωμεν ἐν τῷ ραῶ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ νέου πατριαρχείου καὶ ἐποιήσαμεν ψόφους κανονικὰς εἰς τὴν ἁγιωτάτην ταύτην ἀρχιεπισκοπὴν Κασσανδρείας, καὶ πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν ὁσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Δαμασκηνόν, καὶ δευτέρον τὸν ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἀβακούμ, ὡς ἐπιστώθημεν ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, μέγαλον ὀήτορος κὺρ Γεωργίου, καὶ τοῦ μέγαλον ἐκκλησιάρχου κὺρ Μιχαήλ, ὡς εἶπον ἐωρακέναι τὴν ἐκείνου καθαιρέσιν, δι' ἧ καὶ κατεστρώθησαν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ κώδικι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει, ζ'ριζ^φ, μηνὶ δεκεμβρίῳ^φ, ἰνδ. ζης (7116-5509=Δεκ. 1607)².

κης, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 255· Louis Petit, Nouveaux évêques de Thessalonique, «Echos d'Orient» 6 (1903) 296· Μανουὴλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ὁ.π., σ. 81· R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 100, 179· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Σταμού, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 110 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινων, ὁ.π., σ. 54.

1. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 559· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3· Μ. Ι. Γ(εδεών), Εἰδήσεις ἱστορικαὶ παροραθεῖσαι, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 32 (1912) 362.

2. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Βραχέα τινά, ὁ.π., σ. 248-249· πρβλ. τοῦ Ἰδίου, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 22 (1977) 80-81.

13. Τὸν Δαμασκηνὸ διαδέχτηκε στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας ὁ Σισώης ποὺ ὑπογράφει τὸ Μάιο τοῦ 1611 πράξη τοῦ Πατριάρχῃ Νεοφύτου Β΄ γιὰ ὑποθέσεις γάμου¹. Ἡ ὀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Ἰωνᾶς² ποὺ ὑπογράφει ἐπίσης τὸ Μάιο τοῦ 1611 πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ ἐπικυρωτικὸ γράμμα γιὰ τὴ Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ τοῦ Στηριώτη³ εἶναι ὁπωσδήποτε ὁ Σισώης.

Ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος Β΄ (1612-1620) τὸ 1612³ ἢ 1616⁴ ἐπανάφερε τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας στὴν τάξη τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ ἔτσι ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παῖσιος αὐξήσε τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του. Ὁ διάδοχος τοῦ Τιμοθέου Κύριλλος Λούκαρης (1620-1623) ποὺ δὲν συμπαθοῦσε τὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παῖσιο, γιὰ τὸ 1612 συνέβαλε καὶ ὁ Παῖσιος στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἦταν τοποτηρητῆς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀνύψωσε καὶ πάλι τὴν Ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ. Ὁ Παῖσιος ὅμως δὲν ἤσυχασε. Κατέφυγε στὴν πατριαρχικὴ σύνοδο, ἔδειξε στὰ μέλη τῆς συνόδου τὸ μεμβράνινο συνοδικὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχῃ Τιμοθέου Β΄, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Ἐπαρχία Κασσανδρείας ἐπανῆλθε στὴ δικαιοδοσία τῆς Μητρόπολης Θεσσαλονίκης, καὶ μὲ νέο συνοδικὸ γράμμα, τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1620, ἐπέτυχε νὰ ἐπικυρωθεῖ ἀκόμη μία φορὰ ἡ ὑπαγωγή τῆς Ἐπαρχίας Κασσανδρείας

1. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίον Η΄ Θ΄ καὶ Ι΄ ἤτοι τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν (1453-1789). (Ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱεράς μονῆς τοῦ Σινᾶ). Ἐκδιδόντος Ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Συναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 127· Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ χειρογράφων βιβλίων, «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Παράρτημα τοῦ Κ-ΚΒ τόμου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1892, σ. 99· πρβλ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ὁ.π., σ. 519.

2. Fr. Miklosich et Ios. Müller, Acta et Diplomata graeca medii aevi sacra et profana, volumen quintum, Vindobonae 1887, σ. 148. Ὁ R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306, ὁ Τ (άσοξ) Ἀθ. Γρ(ιτσόπουλος), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392 καὶ ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινων, ὁ.π., σ. 54, ἀναφέρουν τὸν Ἰωνᾶ ποὺ πρέπει νὰ διαγραφεῖ ἀπὸ τὸν κατάλογο.

3. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγιοτάτου ἀποστολικοῦ τε καὶ καθολικοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων ἑλληνικῶν κωδικῶν, τόμος τέταρτος, Πετροῦπολις 1899, σ. 21. Ὁ Νομικὸς Μιχαὴλ Βαρόγης, Codex (B) Beta of the Ecumenical Patriarchate of Constantinople. Aspects of the history of the Church of Constantinople, Brookline 1975, σ. 19 καὶ 22, ἔχει Ὀκτώβριος ἢ Νοέμβριος 1612 [πρβλ. Ἀθαν. Ἀγγελόπουλου, «Μακεδονικὰ» 17 (1977) 470].

4. Βασ. Α. Μυστακίδου, Διάφορα περὶ Θεσσαλονίκης σημειώματα, ὁ.π., σ. 382.

στό Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης¹. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἴσον τοῦ πατριαρχικοῦ συγγιλιώδους γράμματος τοῦ Θεσσαλονίκης κὺρ Παΐσιου.

Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Οὐδὲν οὕτως εὐλόγον τε καὶ δίκαιον, ὡς τὸ ἀπονέμειν ἐκάστω τὰ ἐαυτῶν, καὶ τὰ παλαιγενῆ συνιστᾶν γράμματα, τὰ εὐλόγως γεγονότα καὶ μάλιστα εἰ τύχῃσι πατριαρχικά καὶ συνοδικά. Ἐπειδὴ τοίνυν τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῇ τοῦτε μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας κυρίου Γερασίμου, καὶ τῆς ὑπερτελοῦς συνόδου, τῶν ἐπὶ συστάσει τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, συνελθούτων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερετίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν, τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, τῶν καὶ γνώμας ἀρχιερατικᾶς ἐχόντων, καὶ κατὰ πνεῦμα εἰδῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν, παραστάς ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ὁ κὺρ Παΐσιος ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης Θετταλίας, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργός, ἔδειξεν ἡμῖν γράμμα συνοδικὸν ἐν μεμβράναις τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κὺρ Τιμοθέου, ἐν ᾧ φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ αὐτοῦ Κασάνδρας, ἣτις ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πατριάρχου κὺρ Νεοφύτου κακῶς ἀποσπασθεῖσα, καὶ οὕτω πως εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ὀνομασθεῖσα, ἀνετράπη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κὺρ Τιμοθέου αὐτοῦ, καὶ προσεκωλύθη τῇ μητροπόλει αὐτοῦ Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ ὡς ἀρχιεπίσκοπος δῆθεν Κασανδρείας ὀνομασθεὶς κὺρ Σισώης ἔμεινεν εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ τοῦ αὐτοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου κὺρ Παΐσιου, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης καὶ ἐπειδὴ ἠξιώθημεν καὶ ἡμεῖς ἐπιβεβαιῶσαι τοῦτο, διὰ γράμματος ἡμετέρου συνοδικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ, τοῦτο χάριν γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα γνώμη κοινῇ συνοδικῇ, ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ἵνα ἡ ἐπαρχία αὕτη Κασανδρείας μηκέτι ὀνομάζετο, μηδὲ καλεῖτο ἀρχιεπισκοπὴ, ὡς παρὰ κανόνας γεγονεῖα, ἀλλ' εἴη καὶ ὑπάρχη, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἐπισκοπὴ γνησία καὶ ἐνοριακὴ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, καὶ ὁ ἐν αὐτῇ χρηματίσων ἀρχιερεὺς χειροτονῆται ὑπὸ τοῦ

1. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 561. Πρβλ. Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφάς, ὁ.π., σ. 255· Νομικὸς Μιχαὴλ Βαργίσις, Codex(B'), ὁ.π., σ. 23. Ἴδὲς ἀκόμη Μανουὴλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες. Εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαὶ περὶ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρι Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης 36-1884, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1885-1890, σ. 551 καὶ Γεωργίου Α. Στοιγίόγλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ πατριαρχικὴ μονή, ὁ.π., σ. 210 ὑποσ. 5, πού ἀναγράφουν καὶ οἱ δύο τὸ ἔτος 1622.

κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, καὶ μνημονεύη τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ πληρῆ πρὸς αὐτὸν τὸ κατ' ἔτος ἐπικρατήσαν χαράτζιον, καὶ πειθήναι καὶ ὑποτάσθαι αὐτῷ καὶ καλῆται καὶ ὀνομάζεται Κασσανδρείας ἐπίσκοπος, οὐ μὴν δὲ ἀρχιεπίσκοπος. Τὰ γὰρ κακῶς, καὶ παρὰ κανόνας πραχθέντα καὶ τυπωθέντα οὔτε νόμος οὔτε χρόνος, οὔτε συνήθεια ἐπιβεβαιοῖ, μὴ τολμῶντος τινὸς ἐναντιωθῆναι περὶ τούτου, ἢ ἀνατρέψαι τὴν παροῦσαν συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἐν ἀογία ἀσυγγνώστῳ, καὶ ἀφορισμῷ ἄλλοτῳ τῷ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος. "Ὅσοι δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα θελήσουσι καθιοιονδίποτε τρόπον ἀποξενῶσαι καὶ ἀποσπάσαι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς τῆς ἁγιοτάτης αὐτῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ ὀνομάσαι αὐτὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὸν κατὰ καιροὺς ἐπίσκοπον ἐκβαλεῖν καὶ ἀρχιεπίσκοπον χειροτονῆσαι, οἱ τοιοῦτοι ὅποιοι ἂν ᾧσιν τολμηταὶ καὶ καταφρονηταὶ τῶν πατριαρχικῶν αὐτῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων καὶ ἀποφάνσεων, ἀφορισμένοι ἔστωσαν ἀπὸ τῆς ἁγίας ὁμοουσίᾳ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδαιρέτου καὶ ἀσυγχήτητου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῆ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηγορήσιμοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλλοι μετὰ θανάτου αἰωνίου, ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ ἐχέτωσαν τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν πασῶν ἁγίων συνόδων, καὶ κληρονομησάτωσαν καὶ τὴν λέραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἀγχόνην τοῦ Ἰούδα. Οὕτως ἀπεφηνάμεθα ἐν ἁγίῳ πνεύματι συνοδικῶς. "Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ διηγεσὴ καὶ πλείονα τὴν ἀσφάλειαν, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος πατριαρχικῶν συνοδικῶν ἐπικυρωτικῶν σιγγιλιῶδες γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι, τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Θετταλίας, τῷ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ αὐτῆς καὶ συλλειτουργῷ κτὸ Παῖσίῳ, ἔχοντος καὶ ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν, μετὰ θάνατον ἐκεῖνον χειροτονῆσαι πάλιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐπισκοπῇ τοῦ Κασσανδρείας γνήσιον ἐπίσκοπον, ὃν ἂν ἐκλέξῃται ψήφῳ κανονικῇ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ Θεσσαλονίκης διατελούντων ἐπισκόπων ὡς νόμιμον καὶ εὐλογον κατὰ τὸ ζ' ρ' ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδ. δ' (7129-5509=Δεκέμβριος 1620)¹.

Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ φαίνεται καθαρά ὅτι Ἄρχιερέας Κασσανδρείας εἶναι ἀκόμη ὁ Σισώης ποῦ θά παραμείνει καὶ γιὰ ἀρκετὰ ἀκόμη χρόνια ὅπως θά δοῦμε στὴ συνέχεια. Γι' αὐτὸ οἱ ἀναγνώσεις τοῦ *Regel* ὁ ἐπίσκοπος Κασσανδρείας *Στέφανος*² ἢ τοῦ Εὐστρατιάδη *ἴδ* Κασσανδρείας *Συμεὼν*³ σὲ συνοδι-

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἄ π ὀ σ τ ο λ ο Ἄ θ. Γ λ α β ί ν α, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 82-83· πρβλ. καὶ σ. 80.

2. *W. R e g e l*, Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει Ἁθῶ ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μεγίστης μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, ἐν Πετροπόλει 1898, σ. 67.

3. ἴτου πρ. Λεοντοπόλεως Σ ω φ ρ ο ν ί ο υ Εὐ σ τ ρ α τ ι ά δ ο υ, Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἁθῶ. Β'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Μονῆς Βατοπεδίου, «Ἑλληνικά» 3 (1930) 51.

κὸ σιγιλλιδῶδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου Λούκαρη γιὰ τὰ ὄρια τοῦ μετοχίου Προσφορίου τῆς Μονῆς Βατοπεδίου ποὺ διεκδικοῦσε ἡ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, τοῦ Ἀπριλίου 1622, ἢ, τέλος, τοῦ Dölger *ἡ ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Στέφανος*¹ σὲ γράμμα τοῦ ἴδιου Πατριάρχου γιὰ τὴ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, τοῦ Μαΐου 1622, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὀρθές, γιὰ τὴν θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁ Σισώης ποὺ ὑπογράφει ὡς *ἡ Κασσανδρείας Σισώης* γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Β', τοῦ 1623, μὲ τὸ ὁποῖο επικυρώνονται τὰ ἐξαρχικὰ προνόμια τοῦ ἄρχοντα Μικὲ Καββάκου στὰ χωριά Πυργία καὶ Βολησσὸς καὶ τέσσαρα πλὴ μικρὰ χωριά τῆς Χίου², ὡς *ἡ ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Σισώης* γράμμα τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη, τοῦ Μαΐου 1624, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνανεώνονται πατριαρχικὰ προνόμια τῆς Μονῆς Φιλοσόφου³, ὅπως ἐπίσης ὑπογράφει, τὸ ἴδιο ἔτος 1624, καὶ ἐξήγηση τοῦ χρυσοβούλλου τῆς ἴδιας Μονῆς⁴.

Στις 17 Ἰουλίου 1624 ὁ Κύριλλος Λούκαρης (τρίτη πατριαρχεῖα 1623-1633) ἐξέδωκε *συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν βεβαιωτήριον γράμμα*, ποὺ δόθηκε στὸ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παῖσιο, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ πάλι ἡ Ἐπαρχία Κασσανδρείας χαρακτηρίστηκε ὡς Ἐπισκοπὴ τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Ἀρχιερέας τῆς Κασσανδρείας Σισώης ὡς Ἐπίσκοπος⁵. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Κύριλλος, ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης: ἔσον ἀπαράλλακτον τοῦ πρωτοτύπου.

ἡ Τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριαζόντων αὐτῆ

1. Franz Dölger, *Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. 115 Urkunden und 50 Urkundensiegel aus 10 Jahrhunderten*, Textband, München 1948, σ. 237· πρβλ. καὶ σ. 234.

2. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατῶν Ἱερός Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Χίων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1898, σ. 377.

3. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Πατριαρχικὰ γράμματα ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Φιλοσόφου, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 26 (1956) 215· Μηνῆ Δ. Χαμουδοπούλου, Ἀρχιερατικαὶ ἐναλλαγαὶ ἀπὸ Ἰουνίου τοῦ 1616 ἄχρις ὀκτωβρίου τοῦ 1674, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2 (1881-1882) 668.

4. Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Πατριαρχικὰ γράμματα, ὁ.π., σ. 220.

5. Ἰδὲς Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Λουκάρεα Α': Νεόφυτος Γ' Κρής οἰκουμενικὸς Πατριάρχης (1636-1637) ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας (Φεβρουάριος 1622-Ἰούνιος 1636) φίλος καὶ ὀπαδὸς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. (Προσθήκαι), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 4(1974) 407. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 564 καὶ Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρόην Μελενίκου Εἰρηναῖος (1864-1945). (Βιογραφία), Θεσσαλονίκη 1949, σ. 191. Ἰδὲς ἀκόμη Μανουὴλ Ι. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, ὁ.π., σ. 554, ὅπου ἀναφέρεται «ἡ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1625 διάγνωσις, ὅτι ἡ Κασσανδρεῖὸς ἔστιν οὐχὶ ἀρχιεπισκοπὴ, ἀλλ' ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ὑποκειμένη» καὶ Γεωργίου Α. Στογιόγλου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ πατριαρχικὴ μονή, ὁ.π., σ. 210 ὑποσ. 5, ὅπου ἀναφέρεται τὸ ἔτος 1625.

καὶ τῆς ὑπερτελεστικῆς ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, παραστάς ὁ ἱερωτάτος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, ὑπερίτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Θεσσαλίας, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς κὺρ Παῖσιος, προέτεινεν εἰς μέσον, τάτε ἡμέτερα συνοδικὰ γράμματα, καὶ τὰ τοῦ κὺρ Τιμοθέου, τὰ ἀποφαινόμενα μὴ εἶναι, μὴ δὲ ὀνομάζεσθαι ὅλως ἀρχιεπισκοπὴν, τὴν ἐπαρχίαν Κασσανδρείας, εἰς ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν ταύτης ἀρχιερέα κὺρ Σισώην, ἐπίσκοπον, καὶ οὐκ ἀρχιεπίσκοπον, καὶ ἐδείχθη ἐμπόνως ἐπικυρωθῆναι αὐτὰ καὶ αἰθίς, τούτου χάριν γνώμη κοινῇ συνοδικῇ γράφοντες ἀποφαινόμεθα, ἐν ἀγίῳ πνεύματι: ἵνα τῷ πῶρ' αὐτῷ πατριαρχικῶν, καὶ συνοδικῶν γραμμάτων, κεκυρωμένων μερόντων, βεβαίῳ τε, καὶ ἀπαρεγγχειρήτων σὲν τοῦπίον, εἴη καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ αὐτῇ ἐπαρχία Κασσανδρείας ἠνωμένη, καὶ ὑποκειμένη τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Θεσσαλονίκης, ὡς ἐπισκοπὴ γνησία αὐτῆς οὕσα καὶ ἐνοριακῇ ὑπέκαθεν· καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύων κὺρ Σισώης καλεῖται ἐπίσκοπος, καὶ πειθῆται καὶ ὑποτάσσεται ὡς γέροντι καὶ μητροπολίτῃ αὐτοῦ, καὶ μνημονεῦη τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, καὶ πληροῖ πρὸς αὐτὸν τὸ ἐτήσιον χαράτζιον, καὶ πᾶν ἄλλο σύνηθες δικαίωμα, ἀναντιορήτως καὶ ἀπροφασίστως, κατ' οὐδὲν ἐναντιούμενος αὐτῷ, ἢ ἀντιλέγων καὶ ἀπειθειαν δείκνουσιν, ἢ ἀποσκιστῶν αὐτοῦ, ἐν βάρει ἀγρίας τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ, καὶ παιδείας τῆς προσηκούσης, καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ. "Ὅσοι δ' ἂν εἰς τὸ μετέπειτα θελήσωσι καθιοινδῆτινα τρόπον ἀποξενῶσαι, τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην Κασσανδρείας τῆς ἐξουσίας καὶ ὑποταγῆς τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, καὶ πάλιν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν δῆθεν προβιβᾶσαι, παραβλέποντες καὶ ἀθετοῦντες τὰς προγεγονεῖας περὶ τούτου πατριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς ἀποφάσεις, ἐπὶ ἐκκληρώσει μὲν τῶν ἰδίων αὐτῶν θελημάτων, καταφρονήσει δὲ καὶ ἐλαττώσει τῆς μητροπόλεως ταύτης Θεσσαλονίκης, τῆς τὰ δευτερεῖα ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχούσης καὶ βουθούσης ἀξίων προσώπων κληρικῶν, καὶ ἀρχόντων, οἱ τοιοῦτοι ὁποῖον ἂν ᾧσι καταλόγον, ἐφωρισμένοι εἴησαν ἀπὸ τῆς ἀγίας ὁμοουσίου, καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαθέτου καὶ ἀσυγχύτου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ θάνατον ἄλλοι αἰωνίως καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ ἔχουσι καὶ τὸς ἀρὰς τῶν ἁγίων τριακασίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων, καὶ κληρονομήσειεν καὶ τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τὴν ἐγγύνην τοῦ Ἰούδα. Οὕτως ἀπεφηγάμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι συνοδικῶς. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν βεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Θεσσαλονίκης, καὶ δι' αὐτῆς τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης κὺρ Παῖσιῳ, ὑπερίτιμῳ καὶ ἑξάρχῳ πάσης Θεσσαλίας, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν, ἔχοντι καὶ ἄδειαν μετὰ θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Σισώη, χειροτονῆσαι ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ὃν ἂν ἐκλέξηται τῇ ἰδίᾳ ψήφῳ νο-

*μίμως τε και κανονικῶς· ἐν ἔτει τὸ ἀπὸ τῆς τοῦ παντός οὐσιώσεως. ζρλβ^φ. μηρί Ἰουλίφ ιζη ιωδ. ζης. (7132-5508) = 17 Ἰουλίου 1624*¹.

Καί μετὰ ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ ὁ Σισώης ἐμφανίζεται νὰ ὑπογράφει ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας, ὅπως π.χ. στὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Ἀβερκίου ὡς Μητροπολίτη Φιλίππων καὶ Δράμας². Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ Πατριάρχης Κύριλλος γιὰ μία ἀκόμη φορὰ καὶ ἐνῶ στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν ὁ Παῖσιος καὶ στὴν Κασσάνδρα ὁ Σισώης ἀνύψωσε τὴν Ἐπισκοπὴ Κασσανδρείας σὲ Ἀρχιεπισκοπὴ³. Ἔτσι βλέπουμε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1632 ὁ *ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας κ. Σισώης* νὰ εἶναι παρὼν στὴ διευθέτηση διαφορᾶς ἀνάμεσα στὸ Μητροπολίτη Σερρῶν Δανιήλ καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἄνω Κρούσιοβας⁴ καὶ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1633 ὁ *Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Σισώης* νὰ ὑπογράφει τὸ συνοδικὸ σιγιλλιδῶδες γράμμα τοῦ Κυρίλλου Λούκαρη, μὲ τὸ ὁποῖο ὑποτάχθηκε καὶ προσηλωθῆκε ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων στὴ Μονὴ τῶν Ἰβήρων⁵.

14. Γιὰ τὸν Λ α υ ρ ἔ ν τ ι ο, ποὺ διαδέχτηκε, προφανῶς, τὸν Σισώη καὶ παραιτήθηκε, πιθανῶς τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1639, οἰκειόθελα καὶ ἀβίαστα μία μόνο ὑπάρχει μαρτυρία ὅτι διετέλεσε Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας· εἶναι τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του Λαυρεντίου ἐπίσης⁶.

15. Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1639 ὁ Πατριάρχης Παρθένιος συνεκάλεσε ὀκτῶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἐξέλεξαν τὸν ἱερομόναχο καὶ πνευματικὸ Λ α υ ρ ἔ ν τ ι ο ὡς Ἀρχιεπίσκοπο Κασσανδρείας στὴ θέση τοῦ Λαυρεντίου ποὺ εἶχε παραιτηθεῖ⁷. Τὸ ἀνέκδοτο μέχρι τώρα ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς του, ποὺ βρίσκεται στὴν Νομικὴ Συναγωγὴ (φ. 327^ρ), ἔχει ὡς ἐξῆς:

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 84-85.

2. Νομικός Michael Varosis, Codex (B'), ὁ.π., σ. 83.

3. Πρβλ. τὸ γράμμα τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀθανασίου Πατελλάρου πρὸς τὸν Ἐνετὸ βάλιο στὴν Κωνσταντινούπολη Ἀλοῖσιο Κονταρίνι (20 Φεβρουαρίου 1641 ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη), Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 509-510.

4. André Guillou, Les archives de Saint-Jean-Prodrome sur le mont Ménécée, Paris 1955, σ. 213.

5. Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων καὶ τὸ καυκίον δι' οὐ ὁ Χριστὸς ἐπιεν ἐπὶ τῆς γῆς, «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς» 6 (1922) 565. Πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3, Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Σισώης πέθανε τὸ 1624.

6. Ἰδὲς Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 574-575 καὶ Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246.

7. Ἰδὲς Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 574-575· Μαργαρίτου Γ. Δημίτσα, Μακεδονικά, ὁ.π., σ. 402-403. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3.

Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, ἀπροστατεύτον μεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος Λαυρεντίου παραίτησιν οἰκειοθελῆ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου, ὡς ἀντικρὸν φαίνεται, ἡμεῖς οἱ καθευρεθέντες ἀρχιερεῖς, προστάξει τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου κυρίου Παρθενίου, εἰσῆλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου τῷ ἐν τῷ Διπλοφανασίῳ, καὶ ἐποιήσαμεν ψήφους κανονικὰς, εἰς ἐκλογὴν προσώπου τοῦ ἀρχιερατεύσοντος ἐν αὐτῇ· ἐν ταῖς πρώτον ἐθέμεθα τὸν δσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικὸν κῆρ Λαυρέντιον, δεύτερον τὸν δσιώτατον ἐν ἱερομονάχοις κῆρ Κύριλλον, καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον Γρηγόριον· ὅθεν εἰς ἔνδειξιν, καὶ ἀσφάλειαν κατεστοῶθη καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας: ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αχλθ^ω· ὀκτωβρίῳ· ἰνδικτιῶνος ζ^{ης}.

Τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Λαυρεντίου ἀντέγραψε ὁ Le Quien γιὰ τὸν Ἰάκωβο Γκοάρ, ἀντίγραφο δὲ αὐτοῦ ὅπως καὶ ἄλλα ἐγγραφα γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Λαυρεντίου στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας διατηροῦσε ὁ ἴδιος στὸ ἀρχεῖο του. Κατὰ τὸν ἴδιο Le Quien στὴν ἐκλογὴ τοῦ Λαυρεντίου ἔλαβαν μέρος οἱ Ἀρχιερεῖς Ἐφέσου Μελέτιος, Ἡρακλείας Ἰωαννίκιος, Τυρνόβου Μακάριος, Ἀμασειας Ἰεζεκιήλ, Ναυπάκτου Ἀκάκιος, Μυτιλήνης Παρθένιος, Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ καὶ Βιζύης Δαμασκηνός¹.

16. Ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Λαυρεντίου δὲν ἦταν ὀπωσδήποτε μακρά. Στὸ θρόνο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας τὸν διαδέχτηκε ὁ πρόην Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Δ α μ α σ κ η ν ό ς. Ὁ Δαμασκηνός ἦταν ἱερομόναχος, πνευματικὸς καὶ οἰκονόμος τῆς Μητρόπολης Θεσσαλονίκης. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνάρρηση τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ἀθανασίου Πατελλάρου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ὁ Δαμασκηνός ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης στίς 16 Μαρτίου 1634. Ὁ Δαμασκηνός παρέμεινε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τίς 17 Ἰανουαρίου 1636 ὅταν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Κονταρῆς τὸν καθαίρεσε καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα ἐξέλεξε στὴ θέση του τὸν Ἐπίσκοπο Πολυανῆς Καλλίνικο. Ὁ Δαμασκηνός ξαναγύρισε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης, πιθανῶς τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1636, γιὰ τὸ μῆνα αὐτὸ ὑπογράφει ὡς Θεσσαλονίκης συνοδικὴ ἀπόφαση. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1637 ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάρος ἐπανῆλθε στὸ θρόνο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπομακρύνθηκε ὁ Δαμασκηνός. Ὁ Ἀθανάσιος ἔμεινε μέχρι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1638 καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ὁ Καλλίνικος, γιὰ ἓνα περίπου χρόνο, ἀνέλαβε γιὰ δευτέρη φορά τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1639 ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάρος γιὰ τρίτη φορά ἀνέλαβε τὴ Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ ὁ Δαμασκηνός δὲν τὸν ἄφησε ἡσυχο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ δύο ἐπιστολὲς τοῦ

1. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, ὁ.π., στ. 78.

ἴδιου τοῦ Πατελλάρου ποὺ ἔγραψε ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη στὶς 20 καὶ 25 Φεβρουαρίου 1641 (π.ή.) πρὸς τὸν Ἑνετὸ βάλιο στὴν Κωνσταντινούπολη Ἀλοῖσιο Κονταρίνι. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἐπιστολὴ ὁ Δαμασκηνός, ποὺ εἶχε περάσει πρὶν ἀπὸ ἡμέρες ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκη, εἶπε στοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του ὅτι ἂν δὲν κατορθώσει νὰ πάρει τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης θὰ φροντίσει νὰ τοῦ δοθοῦν ἡ Μονὴ Βλατάδων καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου γιὰ νὰ μείνει στὴ Θεσσαλονίκη.

Αὐτὰ ὅλα κατατρόμαξαν τὸν Ἀθανάσιο γιατί εἶχε πείρα ἀπὸ τὸν Δαμασκηνὸ ποὺ ἦταν ὁ ἀσπονδότερος ἐχθρὸς του καὶ τοῦ εἶχε φέρει πολλά ἐμπόδια ὅσο ἦταν Πατριάρχης. Γι' αὐτὸ γράφει στὸ βάλιο νὰ μεσολαβήσει στὸν Πατριάρχη νὰ μὴ ἐπιτρέψει στὸν Δαμασκηνὸ νὰ ἔλθει στὴ Θεσσαλονίκη. Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ ὁ Ἀθανάσιος γράφει πὼς ἀπὸ ἀντιπάθεια πρὸς τὸν Παῖσιο ὁ Λούκαρης δύο καὶ τρεῖς φορές ἔνωσε καὶ χώρισε τὴν Κασσάνδρεια ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης καὶ ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Παΐσιου ἦταν ἀνεξάρτητη Ἀρχιεπισκοπὴ. Τώρα παρακαλεῖ ὁ Ἀθανάσιος τὸ βάλιο νὰ ἐνεργήσει στὸν Πατριάρχη, ὥστε νὰ ὑπαχθεῖ καὶ πάλι ἡ Κασσάνδρεια στὴ Θεσσαλονίκη: *Τοῦτο, γράφει, θὰ εἶναι δι' ἐμὲ καὶ προσοδοφόρον καὶ τιμητικόν.*

Στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ ὁ Ἀθανάσιος ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατριάρχης ἔδωσε τὴ Θεσσαλονίκη στὸν Δαμασκηνὸς καὶ τώρα ὁ Δαμασκηνὸς ἔγραψε στοὺς συγγενεῖς του στὴ Θεσσαλονίκη νὰ ἐνεργήσουν διὰ τοῦ Μουλλᾶ νὰ φυλακίσουν τὸν Ἀθανάσιο. Τότε ὁ Ἀθανάσιος ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ σωθεῖ. Πάντως ὅμως ἔμεινε πρόεδρος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης μέχρι τὸ 1643 χωρὶς νὰ παύσουν νὰ τὸν ἐνοχλοῦν οἱ ραδιουργίες τοῦ Δαμασκηνοῦ¹. Μόνο ὅταν ὁ Δαμασκηνὸς ἀνέλαβε προεδρικὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Κασσανδρείας, ὑπέγραψε στὶς 16 Ἰουλίου 1643 ἰδιόχειρο ὑποσχετικὸ ἔγγραφο ὅτι δὲν θὰ ἐνοχλεῖ πιά τὸν Ἀθανάσιο. Τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

Διὰ τοῦ παρόντος Γράμματος καὶ τῆς οἰκιοχείρου ὑπογραφῆς ὁμολογῶ καὶ δηλοπιῶ τῆς πάσης, ὅτι ἐπειδὴ ὁ παναγιώτατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης κύριος Παρθένιος ὁ ἡμετερος ἀφθέντης καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ σύνοδος τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν καὶ τιμοτάτων κληρικῶν συνοδικὸς μᾶς ἔδοκαν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν κασσανδρείας διὰ νὰ περάσωμεν ἐτούτην τὴν πρόσκαιρον ζωὴν καὶ νὰ ἀναπαντῶ καὶ εἰς τὰ χρέη ὅποῦ ἐβροῦσκομεν γράφω διὰ τοῦ παρόντος καὶ ὑπόσχομε ὅτι νὰ ἐβροῦσκομε εἰρηνικὸς καὶ ἀτάραχος ἀρκούμενος μετὰ ἰσοδήματα τῆς αὐτῆς ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ μὲ τὸν θρόνον τῆς ἀγνωστάτης μητρο-

1. Περισσότερα γιὰ ὅλα αὐτὰ ἰδὲς Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, ὅ.π., σ. 99-117.

πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ μὲ τὸν κῆρ Ἀθανάσιον νὰ μὴν ἔχω νὰ τὸν ἐνοχλῶ καὶ νὰ τὸν πηράζω ἄλλοτε νὰ ζητῶ κανένα δικαίωμα παρ' αὐτοῦ ἐνάντιος εἰς ὅσο ὑπόσχομε καὶ γράφω ἡκιοχείρως νὰ πεδεύομαι ἐκκλησιαστικῶς καὶ νὰ ἦμαι ἐν παντὶ κρητηρίῳ ἀναπολόγιτος ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο καὶ τὸ ἡμέτερον οἰκιοχείρως γράμμα.

Ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ ιε'.

ὁ πρῶν Θεσσαλονίκης καὶ πρόεδρος κασσανδρείας δαμασκηνὸς στέργω καὶ ὑπόσχομε εἰς τὰ ἄνωθεν γεγραμμένα¹.

Ὁ Δαμασκηνὸς πέθανε ἀπὸ φυσικὸ θάνατο ὡς πρόεδρος Κασσανδρείας, ὅπως ρητὰ ἀναφέρεται στὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου τοῦ Θεοφάνη.

17. Ὁ Θεοφάνης ἦταν πρῶν Ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατίστης καὶ ἐκλέχθηκε Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας τὸν Ἰούνιο τοῦ 1651. Τὸ ἔγγραφο τῆς ἐκλογῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, γνησίῳ δίχα ἀρχιερέως ἐναπομεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κατὰ προεδρίαν Δαμασκηνοῦ τοῦ πρῶν Θεσσαλονίκης φυσικῶ θανάτῳ ἀποθανόντος· ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αἰθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἰωαννικίου, εἰσήλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου τῷ ἐν τῷ διπλοφαναρίῳ, καὶ ψήφους κανονικὰς ποιήσαντες εἰς ἐκλογὴν προσώπου τοῦ ἀρχιερατεύσοντος ἐν αὐτῇ· πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶν Ἀρδαμερίου καὶ γαλατίστης κῆρ Θεοφάνη, δεῦτερον τὸν ἱερομόναχον κῆρ Ἰάκωβον καὶ τρίτον τὸν ἐφημέριον τὸν ἱερομόναχον κῆρ Δαυῖδ· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· ἐν ἔτει ἀχρῶ ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος δ:².

Λίγο μετὰ τὴν ἐκλογή του, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1651, ὑπογράφει ὁ Θεοφάνης ὡς Κασσανδρείας σιγίλλιο τοῦ Πατριάρχου Ἰωαννικίου Β' γιὰ τὴ Μονὴ

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 117. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 576· Ἰβαν-σιλίου Α. Μυστακίδου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 12 (1936) 182· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶν Μελενίκου, ὁ.π., σ. 191.

2. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, «Μακεδονικά» 20 (1980) 16. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 584-585· Μ. Ι. Γ(εδεών), Εἰδήσεις ἱστορικαί, ὁ.π., σ. 363· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶν Μελενίκου, ὁ.π., σ. 191· Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ἰωαννικίου Β' οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας γράμματα, ἐπιστολαί, τόμοι, ὑπομνήματα καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφέντα ἔγγραφα (1624-1657), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 42 (1975-76) 78· Ἀπόστολου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 86.

τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ στὰ Μετέωρα¹ καὶ τὸ ἴδιο ἔτος πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα, τοῦ ἴδιου Πατριάρχου, μετὰ τὸ ὅποιο ἀνανεώνονται καὶ ἐπιβεβαιώνονται τὰ προνόμια ποὺ δόθηκαν στὸ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας².

18. Ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης στὸν ἀνέκδοτο ἀκόμη ἐπισκοπικὸ κατάλογο Κασσανδρείας, ποὺ βρίσκεται μετὰ τοὺς ἄλλους καταλόγους στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ, ἀπὸ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1653 μέχρι τὸ 1656 τοποθετεῖ τὸν Δ ω ρ ό θ ε ο.

19. Γιὰ τὸν Φ ι λ ό θ ε ο, ποὺ ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας τὸ 1654³, δὲν εἶναι γνωστὴ καμία μαρτυρία.

20. Γιὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Μ ε λ έ τ ι ο εἶναι γνωστὸς μόνο ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς παραίτησής του, 15 Ἀπριλίου 1680, ποὺ διέσωσε ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος στὴ Νομικὴ Συναγωγὴ (φ. 249^v):

Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τῆς ἐντελοῦς αὐτῆς παραιτήσεως γράμμα δηλοποιεῖν πῶς ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν ὅπου μετὰ περικρατεῖ καὶ τὸ βάρος τοῦ γηρατειῶν μου καὶ μάλιστα χειραλγὸς καὶ ποδαλγὸς ὄν, μὴν ἠμπορῶντας νὰ περιέρομαι τρυγῆρον εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας μου, καὶ νὰ διυθύνω τὸ παρὰ Χριστοῦ ἐμπιστευθὲν μοι ποιῆμιον καὶ νὰ προφθάνω τὰς τῆς ἐκκλησίας δικαιοῦματα, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν μου· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τούτου λόγον ἀποδώσω τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ οἰκείᾳ βουλῇ καὶ γνώμῃ αὐτοπροσιδέτως χωρὶς τινος ἐπαναγκάσεως καὶ στενοχωρίας δίχα, τῷ παναγιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μοι ἀθέντῳ καὶ δεσπότη τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῳ καὶ τὴν μετὰ αὐτοῦ ἱερὰν τῶν ἀρχιερέων οἰκουμενικὴν σύνοδον κλίνω τὸ γόνυ καὶ προσκνηνητῶς ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν διατίθωμαι τὴν παροῦσαν μου ιδιόχειρον παραίτησιν τοῦ θρόνου τούτου τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας μετὰ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῆς χωρίων, μηδ' ὅλως ἔχοντας ἄδειαν ἀπὸ τῆς σήμερον εὐλογεῖν καὶ ἀγιάζειν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἢ ἐκκλησιαστικῶν τι δικαίωμα λαμβάνειν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ παναγιώτατός μου ἀθέντης καὶ δεσπότης ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

1. Γενναδίου Α. Ἀραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλιοθήκη ἦτοι ἐπίσημα καὶ ἰδιωτικὰ ἐγγραφα καὶ ἄλλα μνημεῖα σχετικὰ πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μετὰ γενικῶν καὶ εἰδικῶν προλεγομένων. Μέρος πρῶτον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1933, σ. 127, ὑποσ. 32 καὶ σ. 165.

2. Ἰωάννου Βελοῦδοῦ, Χρυσόβουλλα καὶ Γράμματα τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν ἀνήκοντα εἰς τοὺς Φιλαδελφείας Μητροπολίτας ὑπερτίμους καὶ ἐξάρχους πατριαρχικούς καὶ προέδρους τῆς Ἑνετίῃσι τῶν Ὁρθοδόξων Κοινότητος, Βενετία 1893, σ. 52. Πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3.

3. Ἰδὲς R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτισσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 54.

κύριος κύριος κὺρ Ἰάκωβος ὡς κοινὸς προστάτης φροντίσαι καὶ ἀντ' ἐμοῦ ἄλλον χειροτονῆσαι· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀκριβῆ ἀσφάλειαν ἔδωσα καὶ τὴν παροῦσαν μου ιδιόχειρον παραίτησιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης οὐχὶ δὲ τῆς ἀρχιερωσύνης μου καὶ τῆς παναγίας αὐτοῦ χείρας ἐνόμιον τῶν αἰδεσιμωτάτων κληρικῶν καὶ εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῶν ἐπιτρόπων καὶ ἐξάρχων πατριαρχικῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατεστρώθη ἐν τῷ δε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς αὐτῆς μητροπόλεως· ἀχπ^ω ἀποιλλίω ιε^η.

ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Μελέτιος ἰδία
χειρὶ ἐπέγραφα¹.

21. Διάδοχος τοῦ Μελετίου ἐκλέχτηκε στὶς 5 Ἰουνίου 1680 ὁ πρῶην ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Μ ε λ χ ι σ ε δ έ κ. Τὸ κείμενο τῆς ἐκλογῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ τῆς ἁγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασσανδρείας, ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Μελετίου, παραιτήσιν οἰκειοθελῆ, καὶ ἀβίαστον πεποιηκότος, καθὰ φαίνεται εἰς τὸ οἰκειόχειρον αὐτοῦ παραιτήσεως γράμμα, ὅπερ κεῖται ἐνταῦθα, ἡμεῖς οἱ παρατυχόντες ἐνταῦθα συναδελφοὶ ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν ἀθέντου, καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου, κυρίου Ἰακώβου, συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῶ, τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, καὶ ψήφους κανονικὰς περὶ αὐτῆς πεποιηκότες, καὶ προβαλόντες, ἐθέμεθα μὲν πρῶτον τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶην Ἀρδαμερίου, κὺρ Μελχισεδέκ καὶ δεῦτερον τὸν ὀσιώτατον ἱερομόναχον κὺρ Ἰγνάτιον, καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον κὺρ Γεράσιμον· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν κατεστρώθησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀχπ ἰουνίῳ ε' ἰνδικτιῶνος γ^η:².

22. Ὁ Le Quien ἀναφέρει ἀχρονολόγητα τὸν Ἰωαννίκιος³ καὶ ὁ Ζαβίρας πού τὸν τοποθετεῖ στὸ 17ο αἰῶνα γράφει τὰ ἐξῆς: 16... Ἰωαννί-

1. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 404· Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 191· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 86 καὶ Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, ὁ.π., σ. 16.

2. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου, ὁ.π., σ. 16-17. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, ὁ.π., σ. 604· Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφάς, ὁ.π., σ. 256· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 191· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται Θεσσαλονίκης, ὁ.π., σ. 86.

3. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, ὁ.π., στ. 77-78.

κιος Κασσανδρείας ἐπίσκοπος. οὐκ οἶδαμεν ὁρισμένως περὶ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ οὗτος ἤκμαζε· τοῦτο δὲ μόνον οἶδαμεν ἐκ τῶν τοῦ νικολάου Κομνηνοῦ ὅτι ἤκμαζε μετὰ τὴν ἄλωσιν. Ἔγραψεν οὗτος *Meditationes ad Joannem Atheniciū de Legibus Caesarum*. Ἴδε τὸν νικολ: αὐτὸν σελ. 182. *praenot. mystagog.* καὶ λεκνέν τόμ: 2 σελ. 77¹. Ἔτσι φαίνεται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Δήμιτσα², πού τὸν ἀκολουθοῦν οἱ Ἀλεξούδης³ καὶ Γριτσόπουλος⁴, ὅτι Ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Ἰωαννίκιος ὑπῆρχε στὶς ἀρχές τοῦ 15ου αἰώνα καὶ μάλιστα στὰ 1420, ὅπως θέλουν οἱ Ἀλεξούδης καὶ Γριτσόπουλος, δὲν ἔχει στηρίγματα. Ἴσως, μὲ βάση τὸν Ζαβίρα, ὁ Ἰωαννίκιος θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰώνα⁵.

23. Ὁ Ἰγνάτιος ἀναφέρεται μία φορά ἀχρονολόγητα στὰ τέλη τοῦ 17ου ἢ στὶς ἀρχές τοῦ 18ου αἰώνα⁶. Ὁ Ἀλεξούδης τὸν τοποθετεῖ στὰ 1690⁷ καὶ ὁ Janin στὰ 1706⁸.

24. Κατὰ τὸν Le Quien ἐπίσης τὸ 1720 ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας ὁ Ἀρσένιος⁹, πού τὸν δέχονται καὶ ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν Κασσάνδρεια¹⁰.

1. Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα, Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον. Ἀνατύπωσις Α΄ Ἐκδόσεως. Ἐπιμέλεια-Εἰσαγωγή-Εὑρετήριον Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἀθήναι 1972, σ. 346. Πρβλ. Κωνσταντίνου Ν. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐθνεγερσίας (1453-1821), ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 414.

2. Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, ὀ.π., σ. 402.

3. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὀ.π., σ. 3.

4. Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὀ.π., στ. 392.

5. Ἰδὲ καὶ R. Janin, Cassandria, ὀ.π., στ. 1306· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὀ.π., σ. 100, 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὀ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὀ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὀ.π., σ. 54. Καὶ ὁ Τ(άσος) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλος), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὀ.π., στ. 392, δέχεται Ἰωαννίκιο στὰ τέλη τοῦ 17ου αἰώνα.

6. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Τακτικὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ κατάλογος ἀρχιερέων ἀκμασάντων ἐν αὐταῖς μεταξὺ τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 3 (1889) 472.

7. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὀ.π., σ. 3.

8. R. Janin, Cassandria, ὀ.π., στ. 1306. Πρβλ. Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὀ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὀ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὀ.π., σ. 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὀ.π., σ. 54.

9. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, ὀ.π., στ. 78.

10. Ἰδὲ Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα, Μακεδονικά, ὀ.π., σ. 403· Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὀ.π., σ. 3· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπού-

25. Ὁ Σωφρόνιος ἀναφέρεται τὸ 1725¹.

26. Γιὰ τὸν Ἰωακείμ τὸν Λέσβιο ἔχομε τέσσερες μαρτυρίες: στὴν πρώτη (Μάιος 1727) ὑπογράφει γράμμα τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου Β' *ὑπὲρ τῶν κουτείων τοῦ ἁγίου Τάφου*², στὴ δευτέρα (Σεπτέμβριος 1729) ὑπογράφει πατριαρχικὸ καὶ συνοδικὸ γράμμα ποῦ ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἡ Μονὴ τοῦ Σωτήρος στὴ νῆσο Πρώτη εἶναι Μετόχι τῆς Μονῆς τῆς Παναχράντου στὴν Ἄνδρο³, στὴν τρίτη (γύρω στὰ 1730) ἔλαβε μέρος στὴν ἐκλογή τοῦ Νικολάου, Σακκελάρου τῆς Μητροπόλεως Ναυπλίου, σὲ Μητροπολίτη Σίδης⁴ καὶ στὴν τέταρτη (Δεκέμβριος 1734) ὑπογράφει τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου Στ' ποῦ ἀναφέρεται στὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Γαλατᾶ στὴν Κωνσταντινούπολη⁵. Ἡ γνώμη ὅτι ὁ Κασσανδρείας Ἰωακείμ ἐγίνε

λοῦ), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ Ἄρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 54.

1. R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ Ἄρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 54.

2. Ἀρχμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακείου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου (1574-1863) περισυλλεγμένα καὶ συναρμολογηθέντα κελεύσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904, σ. 490. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ὁ Ἰωακείμ ἀναφέρεται ὡς Κασσανδρείας ἀπὸ τὸ 1725.

3. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατᾷ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ.π., σ. 139· Δημητρίου Π. Πασχάλη, Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ Βυζαντινὸν Μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, Μετόχιον τῆς ἐν Ἄνδρῳ Μονῆς Παναχράντου, «Θεολογία» 24 (1953) 91.

4. Ἀρχμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Πατριαρχικῶν ἐγγράφων τόμος τρίτος. Ἦτοι τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακίου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ρωσσίας, Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου 1564-1863 οἷς προστίθεται ἱστορικὴ μελέτη περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 426.

5. Γεωργίου Π. Γεωργιάδου, Ὁ ἐν Γαλατᾷ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὁ.π., σ. 71. Ἴδὲ καὶ R. Janin, Cassandria, ὁ.π., στ. 1306· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246· Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 86, 111 καὶ Ἄρχιερείς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 41-42.

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης στὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1734¹ δὲν εὐσταθεῖ, γιατί ἤδη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1730 ὁ Πατριάρχης Παῖσιος γράφει πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς ὅτι μεταβαίνει κοντὰ τους ὁ νέος Μητροπολίτης Ἰωακείμ². Συνεπῶς πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ πρόσωπα.

27. Ὁ Θεόκλητος λείπει ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐπισκοπικούς καταλόγους καὶ ἔγινε γιὰ πρώτη καὶ μοναδική φορὰ γνωστός πρὶν ἀπὸ μερικά χρόνια ἀπὸ ἓνα αὐτοκρατορικὸ φερμάνι πὸ φέρει χρονολογία 24 Μαΐου 1734. Ἡ χρονολογία ὅμως αὐτὴ ἔρχεται σὲ ἀνεξήγητη αὐτὴ τὴ στιγμή ἀντίθεση μὲ τὴν τελευταία μαρτυρία πὸ ἔχομε γιὰ τὸν Ἰωακείμ πὸ ὑπογράφει, ὅπως ἀναφέραμε πὸ πάνω, πατριαρχικὸ ἔγγραφο τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1734. Τὸ κείμενο τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου ἔχει ὡς ἐξῆς:

Σοφολογιώτατε ἱεροδίκᾳ Θεσσαλονίκης, σὺ, ὁ δικαιότερος τῶν μουσουλμάνων κριτῶν, ὁ ἐκλεκτότερος τῶν διοικητῶν τῶν μονοθεϊστῶν, μεταλλεῖον σοφίας καὶ ὀρθολογισμοῦ, ὁ ὑψῶν τὰς σημαίας τοῦ ἱεροῦ δικαίου καὶ τῆς πίστεως, ὁ κληρονόμος τῆς γνώσεως τῶν προφητῶν, ὁ εἰς ὃν ἰδιάζει ἡ μεγάλη χάρις τοῦ ἀρωγοῦ βασιλέως, ἀξηθήτωσαν αἱ ἀρεταὶ σου.

Μόλις φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ἔστω γνωστὸν ὅτι ὁ Πατριάρχης τῶν Ρωμῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξαρτημάτων Σερραφείμ, ὑπέβαλεν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μου διβάνιον ἀναφορὰν ἐσφραγισμένην ἐκθέτων ὅτι ὁ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγόμενος ἐπίσκοπος Κασσανδρείας Θεόκλητος ἐκτελεῖ ἡσύχως τὰ καθήκοντά του εἰσπράττων τὰς δημοσίας προσόδους καί, ἐνῶ δὲν ἔπρεπε παρ' οὐδενὸς νὰ ἐνοχλήται, τινὲς ἐκ τῶν ἐκεῖ μουσουλμάνων καὶ τῶν φόρου ὑποτελῶν ἀποκλειστικῶς χάριν χρηματισμοῦ τὸν ἀνησυχοῦν διαρκῶς ὑποβάλλοντες ἄλλοτε μὲν ἀγωγὰς ἀπαιτήσεων κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τούτου καὶ ἄλλοτε διαβάλλοντες αὐτὸν διὰ ποικίλων κατηγοριῶν. Ὅθεν παρεκάλεσε τὴν ἐκδοσὶν ὑψηλοῦ φερμανίου Μου, ἵνα συμφῶνως μὲ τοὺς ὄρους τοῦ βερατίου του αἱ ὑποβαλλόμεναι ἀγωγαὶ ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου τούτου μὴ δικάζονται εἰς τὴν περιφέρειαν ἐκείνην, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου. Ἐξετασθέντων τῶν εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μου θησαυροφυλάκιον φυλασσομένων βιβλίων τῶν ἐπισκοπῶν, προέκυψε καὶ ἐσημειώθη ἐν περιθωρίῳ ὅτι εἰς τὴν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπαγομένην ἐπισκοπὴν Κασσανδρείας ἔχει διορισθῆ ὁ κληρικὸς Θεόκλητος καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ὄρους τοῦ βερατίου του αἱ ἀγωγαί, αἵτινες ἐπεβάλλοντο νὰ ἐκδικασθοῦν συμφῶνως μὲ τὸ ἱερὸν δίκαιον, θὰ ἐκδικάζονται τοῦ λοιποῦ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου.

1. Ἰδὲ Βασιλείου Γ. Ἀτέση Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ καταλόγοι, ὁ.π., σ. 86, 111 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 41-42, 55.

2. † τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, «Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς» 2 (1918) 547.

Ἐξεδόθη ἤδη ὑψηλὸν φιρμάνιον Μου, ὅπως ἐνεργηθοῦν τὰ δέοντα συμφώνως μὲ τὸν ὅρον τοῦ βερατίου. Διατόσσω ὅπως, μόλις φθάσῃ τὸ παρὸν ὑψηλὸν φιρμάνιον Μου, ἐνεργήσῃς συμφώνως μὲ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Αἱ ἀγωγαὶ τῶν διεκδικούντων δικαιώματα ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τοῦτον καὶ αἱ μηνύσεις, δι' ὧν ἀποδίδονται εἰς αὐτὸν κατηγορίαι καὶ στρεφοδικαίαι, νὰ μὴ ἐκδικάζονται ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ παραπέμπωνται εἰς τὴν Πύλην τῆς εὐδαιμονίας Μου, ἵνα δικάζονται συμφώνως μὲ τὸν ὅρον τοῦ βερατίου ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διβανίου Μου κατὰ τὸ ἱερὸν δίκαιον καὶ νὰ συμμορφῶσαι μὲ τὸ ὑψηλὸν φιρμάνιον Μου. Ταῦτα γνωρίζων νὰ σέβῃσαι τὸ παρὸν ἱερὸν σύμβολόν Μου.

Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 20ῃ Ζιλ Χετζέ 1146 (24 Μαΐου 1734)¹.

28. Ὁ Λαυρέντιος πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ τὸ 1748², ὅπως ἀναφέρει ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης.

29. Κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη μέχρι τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1750 ἀρχιεράτευσε ὁ Λεόντιος.

30. Ὁ Φιλόθεος ἐκλέχτηκε στὶς 29 Ὀκτωβρίου 1750 καὶ ἔμεινε στὴν Κασσάνδρεια μέχρι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1752 κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη³.

31. Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1752 Κασσανδρείας Ἀρχιεπίσκοπος ἔγινε, κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη, ὁ Σκοπελίτης καὶ Γρηγοριάτης (ἀδελφὸς τῆς Μονῆς Ἀγίου Γρηγορίου στὸ Ἅγιον Ὄρος) Γρηγόριος. Σὲ ἓνα χειρόγραφο τοῦ 1774, ποὺ περιέχει τὸ Κυριακοδρόμιο Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου καὶ βρίσκεται στὴν Καλύβη τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τοῦ Γερο-Ζαχαρία στὶς Καλύβες τῆς Νέας Σκῆτης, ὑπάρχει στὴν ἀρχή: *ἄφοδ' Ἰουνίου κδ' τοῦ τιμίου Προδρομίον. ἀφιερῶθη τὸ παρὸν κυριακοδρόμιον Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Κασσανδρείας, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλου, εἰς τὴν ἱερὰν σκήτην τοῦ ἁγίου Παύλου πρὸς ψυχικὴν Σωτηρίαν αὐτοῦ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ. ἡ Κασσανδρεία; Γρηγόριος⁴.*

Ἡ μονὴ Ἀγίου Γρηγορίου στὶς 30 Νοεμβρίου 1761 καταστράφηκε ὁλόκλη-

1. Πρωτοεκδόθηκε ἀπὸ τὸν Ἰωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Α'. Ἀρχεῖον Θεσσαλονίκης 1695-1912, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 203-204.

2. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 192· Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Λαυρέντιος πέθανε τὸ 1750.

3. Ἰδὲς Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ πρῶην Μελενίκου, ὁ.π., σ. 192· Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Φιλόθεος ἢ Θεόφιλος πέθανε τὸ 1752.

4. Εὐλογίου Κουρίλα Μητροπολίτου Κορυτσᾶς, Κατάλογος Ἀγιορειτικῶν χειρογράφων, «Θεολογία» 21(1950) 524.

ρη ἀπὸ πυρκαϊά. Στὴν ἀνοικοδόμησή της συνετέλεσε πάρα πολὺ καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἅγιος Κασσανδρείας κύριος Γρηγόριος ὁ ἐκ Σκοπέλου, ὅπως ἀναγράφεται στὸν κώδικα κτιτόρων (κώδικας 154, φ. 1) τῆς Μονῆς μὲ ἡμερομηνία *αφοε ἔτει Σωτηρίῳ μηνὶ Ἰουνίου*. Ὁ ἴδιος κατέβαλε δὲ τὰ ἐξοδα γιὰ τὸ τέμπλο, ὅπως ρητὰ ἀναφέρεται: *Τὸ παρὸν τέμπλον ἀνηγέροθη ἐκ βάθρων, ἐσκαλίσθη, ἐχρυσόθη, ἱστορήθη διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδων τοῦ πανιερωτάτου Κασσαντρείας [Γρηγορίου...].* Οἱ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἓνα μέτρο μῆκος καὶ 0,05×0,82, ποὺ εἶναι στὸ τέμπλο, φέρνουν στὸ κάτω μέρος τὴν ἐπιγραφή: *Δέησις τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Κασσαντρείας 1778*. Ἐπίσης ὑπάρχει εἰκόνα τοῦ Γρηγορίου σὲ φυσικὸ μέγεθος στὸν ἀρχιερατικὸ θρόνο μὲ ἀρχιερατικὸ μανδύα καὶ ἐγκόλπιο, στὸ ἓνα χέρι νὰ κρατάει ἀρχιερατικὴ ράβδο καὶ στὸ ἄλλο μικρὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ¹. Τὸ ὄνομά του ἐπίσης ὑπάρχει στὰ μανουάλια καὶ στὸν κεντρικὸ πολυέλαιο, ὁ ἴδιος δὲ εἶναι καὶ ὁ ἀνακαινιστὴς τοῦ παρεκκλησίου τῶν Ἀρχαγγέλων, κοντὰ στὸ ὁποῖο εἶχε ἓνα δωμάτιο γιὰ νὰ κάθεται. Στὸ χειρόγραφο 154 (φ. 7) τῆς ἴδιας Μονῆς ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς:

Ἐν ἔτει 1781 Ἀγούστου 29. Ἐλθὼν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ταύτην Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Γρηγορίου ὁ Παναγιώτατος ἅγιος πρόην Θεσσαλονίκης κύριος κὺρ Δαμασκηνός, ὁ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομασθεὶς Δανιὴλ μοναχός, ὁ ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἀφιέρωσεν εἰς Αὐτὴν τὰ κατωτέρω... τὰ ὁποῖα πάντα ἐκτιμηθέντα παρὰ τῶν παρενρθεθέντων, τοῦ τε Πανιερωτάτου ἁγίου Κασσανδρείας κυρίου Γρηγορίου καὶ τῶν δικαίων τῆς αὐτῆς Μονῆς ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Ἰακώβου καὶ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Διονυσίου καὶ τῶν λοιπῶν πατέρων... ἐδόθησαν εἰς χεῖρας τῶν εἰρημένων Δικαίων τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης Μονῆς, ὅπως καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο τοῦ ἴδιου χειρογράφου (φ. 2): 1785 Ἰουλίου 1η. Ἐκαμε παράδοσιν ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος ἅγιος Κασσανδρείας κύριος κύριος Γρηγόριος ὁ ἐκ Σκοπέλου... ὁ κοινὸς ἡμῶν πατήρ καὶ συγκρονοβιάτης τοῦ ἡμετέρου ἡμῶν Μοναστηρίου ὁ κὺρ Κύριος Γρηγόριος ἅγιος Κασσανδρείας². Ὁ Γρηγόριος πέθανε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1787,

1. G. Millet, J. Pargoire et L. Petit, Recueil des inscriptions chrétiennes de l' Athos. Première partie. Contenant 56 figures dans le texte, 11 planches hors texte et de nombreuses reproductions, Paris 1904, σ. 172-173· Β α ρ λ α ὺ μ Ἄ γ γ ε λ ἄ κ ο υ, Ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὅρει Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου 1300-1921 μετὰ 35 εἰκόνων, Θεσσαλονίκη 1921, σ. 14, 19, 24, 53. Πρβλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Β η σ σ α ρ ῖ ω ν ο ς Γ ρ η γ ο ρ ῖ ἄ τ ο υ, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τοὺς κτήτορας τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὅρει Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου, Δ' ἔκδοσις, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 33, 35.

2. Ἀρχιμανδρίτου Β η σ σ α ρ ῖ ω ν ο ς Γ ρ η γ ο ρ ῖ ἄ τ ο υ, Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, δ.π., σ. 33, 34.

κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη¹.

32. Τὸν ἴδιο μήνα, κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη, διάδοχος τοῦ Γρηγορίου ἐκλέχτηκε ὁ Ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτη Ἡρακλείας Νικηφόρος. Σχετική εἶδηση μᾶς δίνει ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης: *Ἐν τούτοις θανόντος τοῦ Κασσανδρείας ἐγένετο ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἡρακλείας Νικηφόρος· ἔδωκεν εἰς τὸ Κοινὸν πογγεῖα 10 καὶ τῷ πατριάρχει φιλότιμον γούσια 1.000. Ἔστι δὲ ἡ Κασάνδρεια ἀρχιεπισκοπὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου κειμένη παρὰ τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Θεσσαλονίκης*². Στις 20 Ὀκτωβρίου 1791 ὁ Νικηφόρος παραιτήθηκε, ὅπως ἀναφέρει καὶ πάλι ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης³.

33. Στὴ θέση τοῦ Νικηφόρου τοποθετήθηκε τὸ Νοέμβριο τοῦ 1791 ὁ Ἰγνάτιος πού ἦταν τότε Ἐπίσκοπος Κίτρους⁴.

Στὴ σύσκεψη, πού ἐγένετο τὸ 1772 στὴν ἀρχὴ στὴ Νάουσα καὶ ὕστερα στὴν Κοζάνη, με ἀφορμὴ τὴν ἔλευση στὴ Μακεδονία τοῦ γιατροῦ Σωτηρίου Λευκαδίου γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ τῶν Ἑλλήνων ἐνάντια στοὺς Τούρκους, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Κίτρους Ἰγνάτιος⁵. Ἀνώνυμα Ἐπίσκοπος Κίτρους ἀναφέρεται

1. Πρβλ. καὶ Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246.

2. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν, ὁ.π., σ. 691-692. Ἰδὲς καὶ Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3· Τ(άσου) Ἀθ. Γρ(ιτσοπούλου), Κασσανδρείας, Μητρόπολις, ὁ.π., στ. 392.

3. Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179 καὶ Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246. Ὁ Βασίλειος Γ. Ἀτέσης Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 111 καὶ 316 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεων τινῶν, ὁ.π., σ. 55, ἀναφέρει ἀχρονολόγητα ὕστερα ἀπὸ τὸ Νικηφόρο τὸν Ἐπιφάνιο, στηριζόμενος σὲ μία μαρτυρία τοῦ Ἐπισκόπου Κορυτσᾶς Εὐλογίου Κουρίλα, Κατάλογος Ἀγιορειτικῶν χειρογράφων, «Θεολογία» 15 (1937) 365. Δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ Ἐπιφάνιο Κασσανδρείας, ἀγνωστο ἄλλωστε ἀπὸ ἄλλες πηγές, ἀλλὰ γιὰ Ἐπιφάνιο Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, πού με τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Χαλδεῖας Σίλβεστρο ὑπογράφουν μαρτυρικὸ γράμμα γιὰ τὸ λείψανο τῆς Ἁγίας Ἄννης, Γερασίου μοναχοῦ Μικραγιαννανίτου, Κατάλογος χειρογράφων κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κυριακοῦ τῆς κατὰ τὸ Ἀγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἁθῶ Ἱερᾶς καὶ Μεγαλωνύμου Σκῆτης τῆς Ἁγίας Θεομήτορος Ἄννης, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 29 (1959) 95. Γιὰ τὸν Ἐπιφάνιο πρβλ. καὶ Ἰ. Βασίλειου Α. Μυστακίδου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 12 (1936) 180 καὶ R. Janin, Césarée, «Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastiques» 12 (1953) 220.

4. Ἐμμανουὴλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος Κίτρους, «Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του», Ἀθῆναι 1980, σ. 228, πρβλ. καὶ σ. 230.

5. Ι. Κ. Βασδραβέλλη, Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἐκδοσις τρίτη μετὰ τὰς νέας ἱστορικὰς πηγὰς, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 26. Τὸν Ἰγνάτιο αὐτὸν δὲν μνημονεῖ οἱ Ἀπόστολος Ἀθ. Γλαβίνας, Ἐπίσκοποι Κίτρους κατὰ τὴν Τουρ-

τὸ 1785¹. Ἐπίσης τὸ 1784 μνημονεύεται ὡς Ἐπίσκοπος Κίτρος ὁ Κωνσταντίνος². Εἶναι ἄραγε σίγουρη ἡ μαρτυρία γιὰ τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1772, ὅποτε ἔχουμε Ἰγνάτιο, Κωνστάντιο καὶ πάλι Ἰγνάτιο ἢ πρέπει νὰ διαγραφεῖ ὁ Ἰγνάτιος τοῦ 1772 καὶ νὰ δεχθοῦμε Ἰγνάτιο μόνο μετὰ τὸν Κωνστάντιο; Ὁ πρῶτος Ἰγνάτιος εἶναι λίγο δύσκολο νὰ ὑπῆρχε ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω. Πάντως ὁ Ἰγνάτιος τοῦ 1791 ποὺ ἔγινε Κασσανδρείας μνημονεύεται ἀπὸ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη καὶ ἡ μνεῖα αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ ἄλλη πλευρά³. Δὲν ξέρω ἂν πρέπει νὰ τοποθετήσουμε διαφορετικὰ τὰ πράγματα. Δηλαδή νὰ δεχτοῦμε τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1772 καὶ τὸν Ἰγνάτιο τοῦ 1791 ὡς τὸ ἴδιο πρόσωπο καὶ νὰ διαγράψουμε τὸν Κωνστάντιο ἢ τέλος νὰ δεχτοῦμε Ἰγνάτιο, Κωνστάντιο, Ἰγνάτιο, ὅπου ὁ ἴδιος Ἰγνάτιος κατέλαβε δύο φορές τὸ θρόνο καὶ στὴ μέση μπῆκε ὁ Κωνστάντιος. Αὐτὴ ὁμως ἡ ὑπόθεση πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἢ πιὸ ἀπίθανη. Δύο φορές ἀναφέρεται ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας (καὶ Πολυγύρου) σὲ συνοδικὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα, στίς 3 Ἰουλίου 1796 (Πατριάρχης Γεράσιμος Γ') καὶ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1815 (Πατριάρχης Κύριλλος Στ'), ἀλλὰ καὶ τὶς δύο φορές ἀνώνυμα⁴.

Στὴν Κασσάνδρεια ὁ Ἰγνάτιος παρέμεινε μέχρι τὸ 1824 καὶ πέθανε ὡς Ἀρχιεπίσκοπος στὴν ἔδρα του. Ἐὰν λοιπὸν θεωρήσουμε ὅτι ὑπῆρχε Ἰγνάτιος στὸ Κίτρος τὸ 1772 καὶ εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο μετὰ τὸν Ἰγνάτιο, ποὺ τὸ 1891 ἔγινε ἀπὸ Κίτρος Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας, τότε ἡ ὄλη ἀρχιερατεία του, 19 χρόνια, ἴσως καὶ περισσότερα, στὸ Κίτρος καὶ 33 χρόνια στὴν Κασσάνδρεια, σύνολο δηλαδή 52 ἴσως καὶ περισσότερα χρόνια, ἀποτελεῖ ἀπὸ τὶς ὁποσδήποτε ἐντυπωσιακὲς περιπτώσεις πολυχρόνιας ἀρχιερατείας.

34. Ὅταν πέθανε ὁ Ἰγνάτιος, τὸ Μάιο τοῦ 1824 ὡς Κασσανδρείας ἐκλέχτηκε ὁ Ἱερομόναχος Δ α ν ι ἡ λ⁵. Ὁ Δανιὴλ συνδεόταν ἄμεσα μετὰ τὸ Ναὸ

κοκρατίαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν, «Μακεδονικά» 18 (1978) 82 καὶ Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ Ι. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ῖ δ η ς, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος, ὁ.π., σ. 230.

1. Ἰ ω ἄ ν. Κ. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Ἱστορικὰ Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Β' Ἀρχεῖον Βεροῖας-Ναούσης 1598-1886, Θεσσαλονίκη 1954, σ. 228.

2. Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ Ι. Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ῖ δ ο υ, Ἀνέκδοτος ἐπισκοπικὸς κατάλογος, ὁ.π., σ. 230.

3. Σ ω φ ρ ο ν ῖ ο υ Εὐστρατιάδου, Ὁ Καμπανίας Θεόφιλος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 2 (1927) 246· πρβλ. καὶ σ. 262.

4. Κ ρ. Χ ρ υ σ ο χ ο ἰ δ η, Ἱερά Μονὴ Ἁγίου Παύλου. Κατάλογος τοῦ Ἀρχείου, «Σύμμεικτα» 4 (1981) 284.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπιφυλακίου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «Ὀρθοδοξία» 31 (1959) 445.

τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Θεσσαλονίκης¹. Στὸ θρόνο τῆς Κασσανδρείας παρέμεινε μέχρι τὸ 1832, ὅταν πέθανε.

35. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1832 στὴ θέση τοῦ Δανιὴλ ἐκλέχτηκε ὁ Ἱερομόναχος Ἰάκωβος². Ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης βέης, πιὸ ἀκριβῆς, ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐκλογή του ἔγινε στὶς 20 Νοεμβρίου 1832.

Ὁ Ἰάκωβος Νικολάου ἢ Παγκώστας ἦταν Πάτριος³. Ἱερομόναχος ὄντας ὁ Ἰάκωβος ἦταν Γραμματέας τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Μελετίου. Ἡ ἐκλογή του ἔγινε στὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες Θεσσαλονίκης Μελέτιο, Βοδενῶν Ἰωακείμ, Νύσσης Ἰωσήφ, καὶ τοὺς Ἐπισκόπους Καμπανίας Γρηγόριο καὶ Πολυανῆς Ἀνθιμο.

Μετὰ τὸ 1832 ἄρχισε ἡ ἀνάκτηση καὶ ἀνακαίνιση τῆς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Τὸ ἔργο αὐτὸ ὀλοκληρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς Θεσσαλονίκης Μελέτιο, Κασσανδρείας Ἰάκωβο καὶ τὸν πρῶην Ἀρδαμερίου Δανιὴλ τὸ 1835⁴.

Τὸ 1836 ὁ Ἰάκωβος ἀνήγειρε τὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πολυγύρου ποὺ προηγούμενα τιμοῦνταν στὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπου καὶ εἶχε ἀποτεφρωθεῖ κατὰ τὴν ἐλληνικὴ ἐπανάσταση, ὅταν κάηκε ὅλος ὁ Πολύγυρος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Σὲ μία ἐντοιχισμένη πλάκα στὸ ὑπέρθυρο τῆς ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ νάρθηκα τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἔμμετρη ἐπιγραφή:

*Πόθῳ ζέοντι καὶ προθύμῳ καρδίᾳ
Ναόν Σου τοῦτον δειμᾶντο Ἱεράρχα
οἱ παῖδες οἱ σοὶ κάτοικοι Πολυγέρον
ὅπως ἐκ βλάβης καὶ λοιμικῆς τῆς νόσου
σκέπησ τούτουσὶ προσβείων πρὸς τὸ θεῖον
ῥύοις δὴ καμὲ καιροῖς ἐμπεριστάτοις
σὸν ἀρχιθύτην τὸν ἐν τῇ Πάτριῳ φύντα
τοῦ ἐν Κασσάνδρα λογικοῦ Σου ποιμνίου.
† Ὁ Κασσανδρείας ΙΑΚΩΒΟΣ τῷ αὐλς.*

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 179· Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 246.

2. Μητῆ Δ. Χαμοῦδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2(1881-1882) 329 ὑπόσ. 4· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 83.

3. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεῶν, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, τόμου Α΄ Β΄ τεύχος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1911, σ. 284. Ὁ Γεδεῶν εἶναι ὁ μόνος ποὺ τὸν ἀναφέρει ὡς Νικολάου.

4. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τὴν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, «Byzantinische Zeitschrift» 7(1898) 64· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπισκο-

Στὸν ἴδιο Ναὸ ὑπῆρχε ἀντιμίνσιο πού καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο¹. Σὲ Ἐορτοδρόμιο πού ἐκδόθηκε τὸ 1836 στὴ Βενετία στὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν ἀναφέρεται καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας Ἰάκωβος². Στις 5/17 Νοεμβρίου 1838 ἀγόρασε ὁ Ἰάκωβος δύο σποριές γιὰ νὰ ἐπεκτείνει τὸν κήπο τῆς Μητρόπολης στὴ Βάλτα³. Τὸ 1840 ἀνήγειρε στὴ Βάλτα τὸ οἶκημα τῆς Μητρόπολης⁴, στὴν ἴδια κωμόπολη ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ ἴδιο ἔτος τὴν ἐλληνοαλληλοδιδασκτικὴ σχολή, πού θεωροῦνταν ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλα τὰ σχολεῖα τῶν παρακειμένων χωριῶν, κοντὰ στὸ Ναὸ τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου⁵, καὶ ἐπίσης, μὲ ἐπιστασία του, ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ ἡ ἐλληνοαλληλοδιδασκτικὴ Σχολὴ τοῦ Πολυγύρου⁶.

Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1843 μὲ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' πῆγε στὴ Μονὴ Ἁγίας Ἀναστασίας ὡς ἔξαρχος γιὰ νὰ διευθετήσῃ ἀταξίες καὶ διαιρέσεις τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς. Ὁ Ἰάκωβος ὑπέβαλε, ὕστερα ἀπὸ τὴ μετάβασή του στὴ Μονή, ἐκθεση, στὴ Σύνοδο, ἡ ὁποία ἐξέδωκε τὸ διοικητικὸ ὄργανισμὸ τῆς Μονῆς σὲ 25 κεφάλαια⁷. Στις 20 Δεκεμβρίου 1845 ὑπογράφει τὸ κείμενο τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου Στ' πρὸς τὸν Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μεθόδιο γιὰ τὸν τρόπο προσέλευσης τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Ἐπισκόπου Ἀμίδης μὲ τὸ ποίμνιό του στὴν Ὁρθοδοξία⁸.

πῆς Ἀρδαμερίου, ὁ.π., σ. 24. Ἡ ἀνάγωση «Κασσανδρείας Γρηγόριος», στὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, τῆς 5 Ἰανουαρίου 1833, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Θεσσαλονίκη χαρακτηρίζεται ὡς ἐνοριακὸς καὶ οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς Βλατάδων χάνουν τὰ δικαιώματα σ' αὐτόν, Κωνσταντίνου Ἀ. Βακαλοπούλου, Ἀνέκδοτα ἱστορικὰ στοιχεῖα ἀναφερόμενα στὴν Μακεδονία πρὶν καὶ μετὰ τὸ 1821, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 21, πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ «Καμπανίας Γρηγόριος». Κασσανδρείας αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶναι ὁ Ἰάκωβος ἐνῶ στὴν Καμπανία ἀρχιεράτευε ὁ Γρηγόριος πού ἔλαβε μέρος καὶ στὴν ἐκλογή τοῦ Ἰακώβου.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 54.

2. Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 520.

3. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 91· πρβλ. σ. 162 τὸ πωλητήριο γράμμα.

4. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 91, καὶ σ. 102.

5. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 6-7· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 91 καὶ σ. 118.

6. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 40.

7. Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομή, ὁ.π., σ. 78. Τὸ κείμενο τοῦ γράμματος, τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἀγ. Ἀναστασίας, ὁ.π., σ. 297-303.

8. Ἀρχιμ. Καλλινίκου Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς Κώδιξι, ὁ.π., ἐν Κωνσταντινουπόλει 1904, σ. 275.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1846 ὁ Ἰάκωβος ἐγινε Μητροπολίτης Σερρών¹, στίς 11 Ὀκτωβρίου 1860 ἐγινε Κυζίκου², στίς 24 Μαΐου 1861 ἐκλέχτηκε Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας³ καί στίς 31 Δεκεμβρίου τοῦ 1865 πέθανε ἀπὸ ἀποπληξία σὲ ἡλικία 63 ἐτῶν στὴν πατρίδα του Πάτμο, ὅπου βρισκόταν γιὰ ἀναψυχή⁴. Στὰ γραφεῖα τῆς Μητρόπολης Κασσανδρείας ὑπῆρχε φωτογραφία του. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ἀποκαλοῦσαν γιούρ γιλάν (φίδι κολοβό), δηλαδή ὕπουλο, χαρακτηρισίζοντας ἔτσι τὴν εὐστροφία του⁵.

36. Ὁ Ἰερεμίας Κατρικάς ἦταν Λέσβιος, ἐχρημάτισε δευτερεύων Διάκονος στὸ Πατριαρχεῖο καί στίς 16 Νοεμβρίου 1837 ἐκλέχτηκε στὴν Ἐπαρχία Σαμακοβίου⁶. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1846 μετατέθηκε στὴν Κασσάνδρεια⁷, ἀπὸ τὴν ὁποία παραιτήθηκε τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1851⁸. Τὸ 1870 ἐφησύχαζε στὴ Μυτιλήνη⁹ ὡς πρῶην Κασσανδρείας.

37. Ὁ Ἰγνάτιος ἦταν Βυζάντιος, καταγόταν ἀπὸ τὸ Καντήκιοϊ (Χαλκηδόνου)¹⁰, τὸ 1843-1844 ἦταν 30 ἐτῶν¹¹ καί μέχρι τὴν ἐκλογή του ὡς Αἰ-

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 184.

2. «Ἀνατολικὸς Ἀστήρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Β') 1878, ἀριθ. 49, σ. 769· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 470.

3. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 470 καί σ. 473.

4. Δημητρίου Καλλιμάχου, Πατριαρχεῖα βιβλιοθήκης συμπλήρωμα. Ἄγνωστοι κώδικες, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 12 (1913) 540· Χρυσόστομου Παπαδοπούλου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας (62-1934), Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 839. Ὁ Γεράσιμος Γ. Μαζαράκης Κεφαλλην, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Εὐγενίου Μιχαηλίδου καθηγητοῦ Διευθυντοῦ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου», Ἀλεξάνδρεια 1932, σ. 673-674, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰάκωβος πέθανε στίς 30 Δεκεμβρίου. Πρβλ. καί Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ὅ.π., σ. 284, γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ Ἰακώβου.

5. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὅ.π., σ. 102.

6. †Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Θράκης καί ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καί ἐξῆς, «Θρακικὰ» 8 (1937) 161. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 91.

7. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 185.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., 32 (1957) 325.

9. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὅ.π., σ. 16 ὑποσ. 1.

10. Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ὅ.π., σ. 282-283· Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὅ.π., σ. 3· Γρηγορίου Παν. Βέλκου, Ἡ ἐπισκοπὴ Δομενίκου καί Ἐλασσῶνος, Ἐλασσόνα 1980, σ. 197.

11. Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ὅ.π., σ. 282-283.

νου, 25 Αὐγούστου 1850, διατελοῦσε Μέγας Ἀρχιδιάκονος στὸ Πατριαρχεῖο¹. Στις 8 Φεβρουαρίου 1851 ἔγινε Κασσανδρείας², στις 24 Δεκεμβρίου 1860 Ἐλασσῶνος³ καὶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1867 πέθανε αἰφνιδιαστικὰ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐνῶ διαδόθηκε ὅτι δηλητηριάστηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Συνοδικούς, γιατί τοὺς κατηγοροῦσε γιὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὶς ἀδυναμίες τους⁴. Ὡς Κασσανδρείας ὁ Ἰγνάτιος ἔλαβε μέρος στις 21 Ἰουλίου 1853 στὴν ἐκλογή καὶ χειροτονία, στὴ Θεσσαλονίκη, τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Θεοκλήτου ὡς Ἐπισκόπου Κίτρους⁵, καὶ ὡς Κασσανδρείας ὑπέγραψε γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀνθίμου, στις 5 Νοεμβρίου 1856, πρὸς τὴν Κοινότητα τῆς Βιέννης⁶.

38. Ὁ Νεόφυτος Δρυμάδης καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Δρυμάδες Πωγωνίου τῆς Ἠπείρου, ὅπου γεννήθηκε τὸ 1820⁷. Ὦντας Μέγας Πρωτοσύγκελλος στὸ Πατριαρχεῖο ἐκλέχτηκε στις 16 Ἀπριλίου 1856 Χίου⁸, στις 24 Δεκεμβρίου 1860 μετατέθηκε στὴν Κασσάνδρεια⁹, στις 14 Μαρτίου 1865

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 324. Πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης, «Θρακικὰ» 14 (1940) 82.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 325.

3. «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Β'), 1878, ἀριθ. 49, σ. 770· Μηναῖ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 483. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1937) 471.

4. Γρηγορίου Παν. Βέλκου, Ἡ Ἐπισκοπὴ Δομενίκου καὶ Ἐλασσῶνος, ὁ.π., σ. 197.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 330. Πρβλ. Μηναῖ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 431· Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐπίσκοποι Κίτρους, ὁ.π., σ. 84.

6. Σωφρονίου Εὐστρατιάδου Μητροπολίτου Λεοντοπόλεως, Ὁ ἐν Βιέννῃ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἡ Κοινότης τῶν Ἑλλήνων Ὀθωμανῶν ὑπηκόων, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1912, σ. 58.

7. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ ἐν Ἠπείρῳ Ἐκκλησία Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτισης ἀπὸ τῆς πρώτης διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Ἀθήναι 1971, σ. 64-65.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 463. Πρβλ. Ξενοφῶντος Α. Σιδερίδου, Μητροπολίται Δέρκων (783-1925), «Ὀρθοδοξία» 8 (1933) 357, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Νεόφυτος ἔγινε Χίου στις 14 ἢ 17 Ἀπριλίου 1856, καὶ Ξταυράκη Ἀριστάρχου Βέη, Δέρκοι. Περὶ τῆς Μητροπόλεως Δέρκων καὶ τῶν αὐτῆς Μητροπολιτῶν Ἐθρονὸς Η', «Ὀρθοδοξία» 9 (1934) 222, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ἔγινε στις 17 Φεβρουαρίου 1856.

9. «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ», ἔτος ΙΖ' (περίοδος Ζ'), 1878, ἀριθ. 49, σ. 770· Μηναῖ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 483· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 471.

ἔγινε Δέρκων¹, ὅπου πέθανε στίς 5 Αὐγούστου 1875². Ὡς Κασσανδρείας ὁ Νεόφυτος συνέστησε τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴν Καψόχωρα, ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ 1863, μὲ τὴν πλούσια συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴν Ὀρμύλια καὶ μὲ τὴν προτροπὴ του ἀλλὰ καὶ τὴ μερικὴ δαπάνη του καὶ τὴ δαπάνη τῶν κατοίκων ἀνήγειρε ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὰ Βασιλικά³.

39. Διάδοχος τοῦ Νεοφύτου ὑπῆρξε ὁ Χρῦσανθος ὁ Καισαρέας. Ἱερομόναχος ὄντας ὁ Χρῦσανθος ἐκλέχτηκε στίς 19 Ἀπριλίου 1850 τιτουλάριος Ἐπίσκοπος Δεκαπόλεως βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτη Νεοκαισαρείας Κυρίλλου⁴ καὶ στίς 15 Μαρτίου 1865 μετατέθηκε στὴν Κασσάνδρεια⁵. Τὸ 1866 ἔκτισε στὸν κήπο τῆς Μητρόπολης, στὴ Βάλτα, ὠραία δεξαμενὴ, τὸ ἴδιο ἔτος ἐγκαινίασε μικρὸ Ναὸ ποῦ ἀνεγέρθηκε στὸ ρωσικὸ Μετόχι τοῦ χωριοῦ Ἄθυτος, ἀνήγειρε τὸ νεκροταφεῖο στὴν Ὀρμύλια καὶ μὲ τὴ φροντίδα του ἐπισκευάστηκε ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ στὰ Βραστά⁶. Στίς 25 Ἀπριλίου 1866 ἐπίσης ὑπογράφηκε στὴ Μητρόπολη ἀπὸ τὸν Χρῦσανθο καὶ τοὺς προκρίτους ἀντιπροσώπους 12 χωριῶν τῆς Κασσάνδρας ὁ Γενικὸς Κανονισμὸς τῶν σχολείων τῆς περιοχῆς⁷. Καὶ τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ σχολεῖο στὴ Φούρκα συστήθηκε τὸ 1866 μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Χρυσάνθου⁸. Στίς 19 Ἀπριλίου 1866 ὁ Λεωνίδας Πασχάλης, ἐπικεφαλῆς 32 Ἑλλήνων ἀνταρτῶν, ποῦ ἦλθαν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη τότε Ἑλλάδα, κήρυξε στὴν Κασσάνδρα ἐπανάσταση. Τὴν ἐπαναστατικὴ αὐτὴ ἀπόπειρα, ποῦ δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα,

1. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 529· Ἰενοφῶντος Λ. Σιδερίδου, Μητροπολίται Δέρκων, ὁ.π., σ. 357· Ἰσταυράκη Ἀριστάρχη Βέη, Δέρκοι, ὁ.π., σ. 222. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, ὁ.π., σ. 106· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, ὁ.π., 32 (1937) 479.

2. Ἰενοφῶντος Λ. Σιδερίδου, Μητροπολίται Δέρκων, ὁ.π., σ. 358· Ἰσταυράκη Ἀριστάρχη Βέη, Δέρκοι, ὁ.π., σ. 222. Περισσότερα γιὰ τὸν Νεόφυτο ἴδεις, Νεοφύτου Μητροπολίτου Δέρκων ἔργα τινὰ (μετὰ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ) ἐκδιδόμενα ὑπὸ Β. Διαμαντοπούλου. Δαπάνη τοῦ Ἐξοχωτάτου Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου. Ἄδεια τοῦ ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1881, σ. 335.

3. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 10, 15, 31.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 323.

5. Μηνᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 529· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 479· πρβλ. Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 3.

6. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 6 ὑποσ. 1, σ. 13, 15, 41-42.

7. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 168-170, τὸ κείμενο τοῦ Κανονισμοῦ.

8. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὁ.π., σ. 7· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 91.

ἀποδοκίμασε μὲ ἐγκύκλιό του στίς 28 Ἀπριλίου ὁ Χρῦσανθος ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τοῦ βαλῆ τῆς Θεσσαλονίκης Ἀσκήφ πασᾶ¹. Τὸ ἐπόμενο ἔτος 1867 μὲ τὴν προτροπὴ καὶ φροντίδα τοῦ Χρυσάνθου ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια ὁ Ναὸς στὸ Κασσανδρεινὸ² καὶ μὲ τὴν προτροπὴ καὶ συνδρομὴ του ἀνεγέρθηκε ὁ Ναὸς τοῦ Μάρτυρα Νικήτα στὸ χωριὸ Νικήτη. Ἐπίσης μὲ τὴν προτροπὴ του συστήθηκε τὸ σχολεῖο στὸ Παλιούρι καὶ μὲ τοὺς κόπους του ἀνεγέρθηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ στὸν Ἅγιο Νικόλαο³.

Γραμματέας τοῦ Χρυσάνθου ἦταν ὁ Βυζάντιος Νικόλαος Χρυσανθίδης, ποὺ ἔγραψε καὶ ἐξέδωσε τὸ 1870 στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν «Αὐτοσχέδιον περιγραφὴν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου μετ' ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων καὶ ἱστορικῶν συμβάντων» καὶ ἔτσι κατέλιπε σὲ μᾶς ἀξιόλογες γνώσεις γιὰ τὴ Χαλκιδική⁴. Δυστυχῶς στὸ βιβλίον αὐτό, ὅπως γράφει ὁ Γεδεών, λέγονται πολλὰ γιὰ τὸν Χρῦσανθο καὶ νομίζει κανεὶς ὅτι ἐκδόθηκε μόνον γιὰ νὰ ἐπαινέσει τὸ Μητροπολίτη ποὺ παύθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ Μητρόπολη Κασσανδρείας⁵. Ἄλλωστε ὁ Χρυσανθίδης στὸν Χρῦσανθο ἀφιέρωσε τὴ συγγραφὴ αὐτὴ.

Ὁ Χρῦσανθος ἔγινε ἐκπτώτος ἀπὸ τὴν Κασσάνδρεια διὰ λόγους εὐλόγους καὶ κανονικοῦς καὶ στίς 10 Σεπτεμβρίου 1867 στὴ θέση τοῦ ἐκλέχτη καὶ ὁ Μέγας Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μισλιάνος⁶.

Στίς 25 Μαΐου 1872 ὁ Χρῦσανθος ἐπανῆλθε στὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ πρῶν Κασσανδρείας ἔγινε Μητροπολίτης Ἀγκύρας⁷. Πέθανε τὸ 1877⁸.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 67, 74-75. Πρβλ. καὶ σ. 164-165, τὸ κείμενο τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Χρυσάνθου γιὰ ὅλη τὴν Ἐπαρχία του.

2. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφὴ, ὁ.π., σ. 8· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 92.

3. Νικολάου Β. Χρυσανθίδου, Αὐτοσχέδιος περιγραφὴ, ὁ.π., σ. 15-16, 9, 21.

4. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 87, 90.

5. Μ. Ι. Γεδεών, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 10 (1890) 61.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 484. Πρβλ. Μητᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 550, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Χρῦσανθος παύτηκε καὶ τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1867 ἐκλέχτηκε ὁ Γρηγόριος. Ἰδὲς καὶ Μ. Ι. Γεδεών, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., σ. 61, ὅπου ἀνιφέρεται ὅτι ἡ παύση του ἔγινε τὸ 1868. Κατὰ τὸν Σταυράκη Ἀριστάρχη βέη ὁ Γρηγόριος χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στίς 20 Δεκεμβρίου 1867.

7. Μητᾶ Δ. Χαμουδοπούλου, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ὁ.π., σ. 619· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 20.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 150.

40. Ὁ Γ ρ η γ ό ρ ι ο ς Μισλιάνος, Ἡπειρώτης στήν καταγωγή¹, παρέμεινε στήν Κασσάνδρεια μέχρι τίς 17 Ἀπριλίου 1873 ὅταν μετατέθηκε στή Μητρόπολη Γάνου καί Χώρας². Στή νέα του ἔδρα ἔμεινε μόνο δύο μήνες, γιατί πέθανε τόν Ἰούλιο τοῦ ἴδιου ἔτους καί στίς 15 Ἰουλίου Γάνου καί Χώρας ἐκλέχθηκε ὁ Χαλεπίου Τιμόθεος Λαμπρίδης³. Ὁ Γρηγόριος τάφηκε στή Μονή Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ξενίτα. Τό ἐπίθετό του Μισλιάνος προέρχεται ἀπό τή βουλγαρική Μονή Μίσλας⁴.

Στίς 24 Μαρτίου 1868 ὑπογράφηκε ἀπό τόν Γρηγόριο καί τοὺς προκρίτους πληρεξουσίους ὄλων τῶν χωριῶν τῆς χερσονήσου Κασσάνδρας ἐπίσημος ἐκκλησιαστική πρῶξις γιά τὰ σχολεῖα⁵. Στίς 25 Νοεμβρίου 1870 ὑπογράφηκε ἡ μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Μητρόπολης ἀπό τή Βάλτα στόν Πολύγυρο γιά τήν πιό εὐρυθμη διεξαγωγή τῶν θρησκευτικῶν καί συζυγικῶν υποθέσεων καί τοῦτο γιατί ἤδη τό προηγούμενο ἔτος 1869 εἶχε μεταφερθεῖ τό πολιτικό δικαστήριον⁶. Οἱ Κασσανδρινοί πάντως δυσανασχέτησαν πολύ ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ Χρυσάνθου νά μεταφέρει τήν ἔδρα τῆς Μητρόπολης στόν Πολύγυρο⁷, ἀλλά τελικά ὑποχώρησαν.

41. Ὁ Κ ω ν σ τ ά ν τ ι ο ς Ζαχαριάδης ἢ Γαζῆς καταγόταν ἀπό τήν Σινώπη καί ἀποφοίτησε τό 1856 ἀπό τή Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης⁸. Ἀπό Μέγας Ἀρχιδιάκονος ἐκλέχθηκε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στίς 18 Ἀπριλίου 1873 ὡς διάδοχος τοῦ Γρηγορίου Μισλιάνου⁹. Στίς 28 Σεπτεμβρίου 1874 ὑπογράφηκε ἀπό τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν 12 χωριῶν τῆς Κασ-

1. Ἀ ν θ ί μ ο υ Ἀ λ ε ξ ο ῦ ὀ δ η, Χρονολογικοί κατάλογοι, ὀ.π., σ. 3.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοί κατάλογοι, ὀ.π., 33 (1958) 22· Ὁ Μ. Ι. Γ. (ε δε ῶ ν), Γανοχώρων ἐκκλησιαστικά παροικία, «Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια» 32 (1912) 407, ἀναφέρει ὅτι ἡ μετάθεση ἔγινε στίς 7 Ἀπριλίου. Πρβλ. Μ η ν ᾶ Δ. Χ α μ ο υ δ ο π ο ῦ λ ο υ, Πατριαρχικά πινακίδες, ὀ.π., σ. 620· Μ ι λ τ. Σ τ α μ ο ῦ λ η, Συμβολή, ὀ.π., σ. 101.

3. Μ η ν ᾶ Δ. Χ α μ ο υ δ ο π ο ῦ λ ο υ, Πατριαρχικά πινακίδες, ὀ.π., σ. 620· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοί κατάλογοι, ὀ.π., 33 (1958) 23.

4. Μ. Ι. Γ (ε δε ῶ ν), Γανοχώρων, ὀ.π., σ. 407.

5. Π α ν α γ ι ῶ τ ο υ Γ. Σ τ ά μ ο υ, Ἡ ἠρωϊκή Κασσάνδρα, ὀ.π., σ. 171-172.

6. Π α ν α γ ι ῶ τ ο υ Γ. Σ τ ά μ ο υ, Ἡ ἠρωϊκή Κασσάνδρα, ὀ.π., σ. 100-101. Ἰδὲς καί σ. 174-175, τό πρακτικό μεταφορᾶς τῆς ἔδρας ἀπό τή Βάλτα στόν Πολύγυρο μέ ἡμερομηνία 25 Νοεμβρίου 1870 καί τήν ὑπογραφή τοῦ Γρηγορίου.

7. Ν ι κ ο λ ά ο υ Β. Χ ρ υ σ α ν θ ῖ δ ο υ, Αὐτοσχέδιος περιγραφή, ὀ.π., σ. 40.

8. Β α σ ι λ ε ῖ ο υ Θ. Σ τ α υ ρ ῖ δ ο υ, Ἡ Ἱερά Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης 1844-1923, Ἀθήναι 1970, σ. 146.

9. Μ η ν ᾶ Δ. Χ α μ ο υ δ ο π ο ῦ λ ο υ, Πατριαρχικά πινακίδες, ὀ.π., σ. 620· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοί κατάλογοι, ὀ.π., 33 (1958) 22. Πρβλ. R. J a n i n, Cassandria, ὀ.π., σ. 1306, ὅπου ἀναγράφεται ἡ 21 Ἀπριλίου ὡς ἡμερομηνία ἐκλογῆς του.

σάνδρας *ἐπίσημος* *πράξις* τοῦ Κωνσταντίου γιὰ τὰ σχολεῖα¹. Τὸ 1888 ἐμφανίστηκαν στὴν Κασσάνδρα προσηλυτιστικὲς ἐνέργειες τῶν Προτεσταντῶν καὶ ὁ Κωνστάντιος ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὁρους νὰ ἀποσταλεῖ κατάλληλος Ἱερομόναχος γιὰ τὴν ἐξομολόγηση τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ διδασκαλία καὶ νὰ στηριχθοῦν ἔτσι οἱ Ὀρθόδοξοι. Στὴν ἐκκλησιᾷ αὐτῇ τοῦ Κωνσταντίου ἀνταποκρίθηκε ἡ Ἱερὰ Κοινότητα καὶ ἐστάλη τότε ὁ εὐπαιδευτος Ἱερομόναχος Ἰάκωβος ἀπὸ τὴ Μονὴ Διονυσίου. Ὁ Ἰάκωβος ἔμεινε τέσσερις μῆνες στὴν Κασσάνδρα καὶ ἐπιτέλεσε θαυμάσιο ἔργο².

Στις 14 Ἀπριλίου 1892 ὁ Κωνστάντιος μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Σηλυβρίας³, στις 7 Σεπτεμβρίου 1900 ἔγινε Μαρωνείας⁴, τέθηκε σὲ προσωρινὴ διαθεσιμότητα τὸ 1902 καὶ ἀντικαταστάθηκε⁵ καὶ πέθανε στὴν Κωνσταντινούπολη στις 7 Ἰανουαρίου τοῦ 1908 ὡς πρῶην Μαρωνείας⁶.

42. Τὸν Κωνστάντιο στις 14 Ἀπριλίου 1892 στὴν Κασσάνδρεια διαδέχτηκε ὁ Προκόπιος. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1855 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Προκόπιος ἐκλέχτηκε Κλαυδιουπόλεως, ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Γαλατᾶ τῆς Κωνσταντινούπολης⁷, στις 7 Μαΐου 1865 ἔγινε Μογλενῶν⁸, στις 2 Μαΐου 1877 ἔγινε Βεροίας⁹ καὶ στις 14 Ἀπριλίου 1892 ἔγινε Κασσανδρείας¹⁰. Ὁ Προκόπιος, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴ Μηχα-

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 172-174.

2. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 111.

3. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 288· πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, ὁ.π., σ. 170.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 397· πρβλ. Μιλτ. Σταμούλη, Συμβολή, ὁ.π., σ. 137.

5. τοῦ Μαρωνείας Τιμοθέου, Ἐπισκοπικὸς κατάλογος· Μητροπόλεως Μαρωνείας, «Ἐκκλησία» 40 (1963) 54· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 402.

6. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 28 (1908) 24.

7. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 461.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 32 (1957) 480.

9. «Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ», Ἔτος ΙΖ' (περίοδος Ζ'), 1878, ἀριθ. 50, σ. 787· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 34· Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου Ἀν. Σταμούλη εἶτα μητροπολίτου Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως καὶ μετέπειτα μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως, Συμβολή εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων Βεροίας καὶ Ναούσης, «Ἐπετηρὶς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» 12 (1962) 48.

10. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 399.

νίωνα Κυζίκου πέθανε στις ἀρχές Ὀκτωβρίου 1900 στὴν ἐπαρχία του σὲ ἡλικία 86 ἐτῶν¹.

43. Ὁ Λεόντιος Ἐλευθεριάδης διετέλεσε Πρωτοσύγκελλος τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γρηγορίου καὶ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1885 ἐκλέχθηκε Ἐπίσκοπος Κίτρους ἀπὸ τὴν Ἐπαρχιακὴ Σύνοδο τῆς Θεσσαλονίκης στὸ Μητροπολιτικὸ Ναὸ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου². Στις 12 Αὐγούστου 1893 ἔγινε Ἐπίσκοπος Παραμυθίας καὶ ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1895 Μητροπολίτης στὴν ἴδια ἐπαρχία, ἀφοῦ ἡ Ἐπισκοπὴ Παραμυθίας ἀνυψώθηκε σὲ Μητρόπολη³. Στις 13 Φεβρουαρίου 1896 ἔγινε Φιλαδελφείας⁴, στις 29 Ἀπριλίου 1899 Μελενίκου⁵ καὶ στις 15 Φεβρουαρίου 1901 Κασσανδρείας⁶. Τὸ ἴδιο ἔτος ἔλαβε μέρος στὴν ἐκλογικὴ συνέλευση ποὺ ἐξέλεξε τὸν Ἰωακείμ Γ' γιὰ δευτέρη φορά ὡς Πατριάρχη⁷. Ὁ Λεόντιος τέθηκε, ὅπως ἀναγράφεται στὴν πράξη ἐκλογῆς τοῦ Ἰωάννου Χατζηαποστόλου ὡς Μητροπολίτη Κασσανδρείας, στις 8 Αὐγούστου 1903 *συνοδικῆ διαγνώμη εἰς προσωρινὴν διαθεσιμότητα*⁸, ἐνῶ στὸ συνοδικὸ ἔγγραφο, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1903, μὲ τὸ ὁποῖο ἔγινε γνωστὴ στοὺς χριστιανοὺς τῆς Μητρόπολης Κασσανδρείας ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἰωάννου, ἀναφέρεται ὅτι ὁ Λεόντιος μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Αἴνου⁹. Στὴ Μητρόπολη Αἴνου ὁ Λεόντιος ἔμεινε ἀπὸ τὶς 8 Αὐγούστου 1903¹⁰ μέχρι τὶς 27 Ἰανουαρίου 1907, ὁπότε παύτηκε καὶ στὴ θέση

1. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 20 (1900) 448.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 116. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Ἐπίσκοποι Κίτρους, ὁ.π., σ. 88.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, «Ἠπειρωτικὰ Χρονικά» 12 (1937) 82· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 291· Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτίᾳ ἀπὸ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι σήμερον, Ἀθήναι 1964, σ. 49 καὶ 57.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (19.8) 295.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 302· Theodoros N. Vlachos, Die Geschichte der byzantinischen Stadt Melnikon, Thessaloniki 1969, σ. 93.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 399.

7. Κωνσταντίνου Π. Σπανοῦδη, Ἱστορικαὶ Σελίδες. Ἰωακείμ ὁ Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1902, σ. 151· πρβλ. καὶ σ. 113.

8. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 404· Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 176.

9. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 178. Μελέτη τοῦ Κασσανδρείας Λεοντίου γιὰ τὶς μοναστηριακὲς περιουσίαι στὴν Ἠπειρο δημοσιεύτηκε στὴν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 209-211, 215-217.

10. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23 (1903) 347· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ

του τοποθετήθηκε ὁ Ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως Ἰωακείμ Γεωργιάδης¹.

44. Ὁ Ἰωάννης Χατζηπασιόλου καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἴμβρο καὶ ἀπεφοίτησε τὸ 1876 ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης². Ἀπὸ Μέγας Ἀρχιδιάκονος ἐκλέχτηκε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1885 Ἐπίσκοπος Παραμυθίας ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τοῦ Μητροπολίτη Ἰωαννίνων Σωφρονίου³. Στις 12 Αὐγούστου 1893 ἔγινε Μητροπολίτης Δισκάτης⁴, στις 29 Μαΐου 1897 Λέρου καὶ Καλύμνου⁵ καὶ στις 8 Αὐγούστου 1903 Κασσανδρείας⁶. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1907, ἐπειδὴ ὁ Ἰωάννης κατηγορήθηκε ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς ἐπαρχίας του, ἀποφασίστηκε συνοδικῶς νὰ ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴ Μητρόπολη, νὰ περιοριστεῖ στὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας καὶ νὰ μεταβεῖ στὴν ἐπαρχία του ὡς πατριαρχικὸς ἔξαρχος ὁ Μητροπολίτης Βοδενῶν Στέφανος γιὰ νὰ ἐξετάσει τὸ ἐνυπόστατο ἢ ὄχι τῶν καταγγελιῶν⁷. Στις 3 Ἰουλίου 1907 ὑπέβαλε οἰκειοθελῶς τὴν παραίτησή του⁸ καὶ μετέβη εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Στις 11 Ἰουνίου 1915 πέθανε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου πῆγε γιὰ νοσηλεία, καὶ τάφηκε στὴ Μονὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλή⁹.

Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 405. Ὁ †Μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Θράκης (Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως γενικῶς, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἰζ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς), «Θρακικά» 6 (1935) 49, ἔχει 9 Αὐγούστου.

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 411.

2. Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ὁ.π., σ. 153.

3. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπείρῳ, ὁ.π., σ. 82· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 164· Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτία, ὁ.π., σ. 49.

4. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 290· Κώστα Β. Σπανοῦ, Ἡ λιγόχρονη Μητρόπολη Δεσκάτης (1882-1896), «Μακεδονικά» 13 (1973) 404 ἐξ.

5. †Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας Δωδεκανήσου, «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» 36 (1937) 336. Πρβλ. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 299 καὶ Ἐμμανουὴλ Ι. Κωνσταντινίδου, Ἡ ἐν Δωδεκανήσῳ Ἐκκλησία. Α. Ἱστορικὴ ἐπισκόπησις (ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον). Β. Αἱ Μητροπόλεις καὶ οἱ ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, Ἀθήναι 1970, σ. 79.

6. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ὁ.π., 33 (1958) 404. Ἰδὲς Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ἡ ἠρωϊκὴ Κασσάνδρα, ὁ.π., σ. 175-179, σχετικὰ ἔγγραφα.

7. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 27 (1907) 30.

8. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 53.

9. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι,

45. Ὁ Εἰρηναῖος Παντολέοντος γεννήθηκε στὴ Χάλκη στὶς 25 Νοεμβρίου 1864, ἀποφοίτησε τὸ 1890 ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη Θεολογικὴ Σχολή, ἐργάστηκε γιὰ λίγο ὡς Ἱεροκέρυκας καὶ Καθηγητὴς στὴ Μητρόπολη Ξάνθης, συμπλήρωσε τὴ θεολογικὴ του μόρφωση στὴ Θεολογικὴ Ἀκαδημία τοῦ Κιέβου, ἐργάστηκε ὡς Καθηγητὴς καὶ προσωρινὸς Διευθυντὴς στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἔγινε Μητροπολίτης Μελενίκου στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1903, παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ στὶς 11 Αὐγούστου 1906 γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴ Σχολαρχία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἔγινε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στὶς 27 Ἰουλίου 1907 καὶ πέθανε στὸν Πολύγυρο, ἔδρα τῆς ἐπαρχίας του, στὶς 16 Αὐγούστου 1945¹.

46. Ὁ Καλλίνικος Χαραλαμπάκης γεννήθηκε στὸ Νεοχώριο τοῦ Βοσπόρου στὶς 23 Μαρτίου 1893. Σπούδασε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης καὶ συμπλήρωσε τὶς σπουδές του στὴ Γερμανία. Ἐπίσκοπος Ὀλύμπου βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Γενναδίου ἀπὸ τὶς 9 Σεπτεμβρίου 1936, ἔγινε Μητροπολίτης Κασσανδρείας στὶς 5 Δεκεμβρίου 1945. Στὶς 11 Μαρτίου 1958 μετατέθηκε στὴ Μητρόπολη Βεροῖας καὶ Ναούσης καὶ πέθανε ὡς πρῶν Βεροῖας καὶ Ναούσης στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1978².

47. Ὁ Συνέσιος Βισβίνης ἐκλέχτηκε Μητροπολίτης στὶς 10 Μαΐου 1960 καὶ ἀρχιερατεῦει μέχρι σήμερα³.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

ὁ.π., 33 (1958) 412. Φωτίου Γ. Οἰκονόμου, Ἡ Ἐκκλησία ἐν Θεσπρωτία, ὁ.π., σ 49· Πρβλ. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος, ὁ.π., σ. 247.

1. Παναγιώτου Γ. Στάμου, Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας Εἰρηναῖος (1863-1945). Ἐκδοσις δευτέρα ἐπιρρυθμμένη. Ὁ πρόλογος τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσάνθου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἀθήναι 1970· Ἰω. Χ. Κωνσταντινίδου, Εἰρηναῖος· Ὁ Παντολέοντος, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», (1964) 434-437· Βασιλείου Θ. Σταυρίδου. Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολή, ὁ.π., σ. 60-64, 161.

2. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 20 (1936) 389-391· «Ἐκκλησία» 35 (1958) 125. Νικ. Λ. Φοροπούλου, Καλλίνικος. Ὁ Χαραλαμπάκης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 7 (1965) 255-257.

3. «Ἐκκλησία» 37(1960) 347-350. Ἰ(ωάννου) Χ. Κ(ωνσταντινίδου), Συνέσιος. Ὁ Βισβίνης, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 11(1967)571.

RÉSUMÉ

Apostolos Glavinias, Évêques de Kassandria.

La ville de Kassandria (Κασσάνδρεια, Κασσανδρεία, Βάλτα) se trouve au milieu de la presqu'île de Κασσάνδρα. Siège épiscopale au début, devient plus tard archevêché et dernièrement siège de métropolitain de Kassandria.

Le premier évêque connu, Hérmogène, est mentionné très tôt vers le milieu du Ve siècle tandis que pour l'évêché la première mention se fait en 901 ou 902 dans l'«ἐκθεσις» de l'empereur Léon VI le Sage.

Depuis l'ère byzantine sont connus seulement sept évêques. À partir de la seconde moitié du XVIe siècle la liste épiscopale devient petit à petit plus riche et surtout depuis le XVIIe siècle. Durant la première moitié du XVIIe siècle l'évêché a été élevé en archevêché et devient indépendante par rapport à la métropole de Thessalonique.

En 1870 le siège de métropole de Kassandria a été transféré de Valta à Polygyros.

Dans cette étude nous parlons des évêques connus depuis le premier Hérmogène, jusqu'au contemporain, Synésios. Cette liste comporte 47 noms d'évêques.